

BIBLIOTECA

PENTRU TOȚI

EDMONDO DE AMICIS

**O MOARTE
PE CÂMPUL DE RĂZBOI'**

NUVELE

EDITURA „BIBLIOTECA PENTRU TOȚI”

Prețul Lei 2

Andreiew L. Anatema, plesă în 3 acte. comedie	464—65 b.
Beaumarchais. Bărbierul din Sevilla	492—92 b.
Caillavet și de Flers. Amorul veghiază,	
Coppée Fr. Lăutarul din Cremona, Pa- ter, — în versuri de Traian Deme- trescu	449
Courteline Georges. Taina familiei; Li- niștea casei, comedii, traducere de I. Bassarabescu	1105
Förster-Mayer. Heidelbergul de altă dată	440—440 b.
Gogol N. Revizorul, comedie	541—41 b.
Gorki. Azilul de noapte. Piesă în 4 acte trad. de Iosif Nădejde	277
Hervieu Paul. Goana Torțelor	706—706 b.
Hugo Victor. Ernani, trad. în versuri . .	232—233
„ Regele petrece, dramă în versuri	264—265
Ibsen H. Un dușman al poporului, trad. de P. Sturdza	288
„ Stăruința societății	253—53 b.
„	
„	
„	515—15 b.
Ka	576
Ma	402
Mu	898
„	19—19 b.
Pi	
tutea, trad. de Petre Sturdza ..	1130
Richepin. Martira	762
Rostand Edm. Princesa îndepărtată. Piesă în 4 acte, trad. în versuri de M. Codreanu	304—4 b.

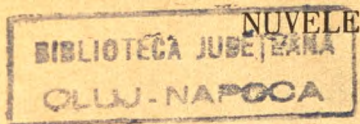
427504M

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

No. 772

EDMONDO DE AMICIS

O MOARTE
PE
CÂMPUL DE RĂZBOI

427.504

Editură „BIBLIOTECA PENTRU TOȚI”

1-709

O MOARTE PE CÂMPUL DE RĂZBOIU

Artileria pe câmpul de luptă ne înfățișează o priveliște, care în acelaș timp ne miră și ne îngrozește. Să vezi acel lung convoi de cai, de tunuri și de care, mișcându-se după un semn dela un cap la altul cu un zgomot înspăimântător, asvârlindu-se, străbătând câmpii, drumuri, vii, urcând, scoborând, întorcându-se în serpuiri repezi... și în drumu-i năvalnic trecând peste ogoare, sărind șanțuri, răsturnând și sfărâmând garduri, ierburi și brazde—și învăluit într'un vârtej de praf și pietre, pierind între pomi, departe... și după câteva clipe să vezi convoiul răsărind iar în vârful unei culmi și ca un fulger rupându-se, înșirându-se, ridicând până la cer un nor gros și umplând de bubuit toate văile dinprejur... Și să vezi la fiecare lovitură acele guri năpraznice tră-

gându-se înapoi înspăimântate de urletul lor și departe, departe... dărâamând case, despiciând pomii și rândurile dese ale vrăjmașilor, desfăcându-se și împrăștiindu-se pe câmp—îți dă cu adevărat o priveliște care te uimește și te îngrozește.

Din pricina acestui simțimânt de putere uimitoare și înspăimântătoare a armei sale, soldatul de artilerie are acea fire a lui de semeție și de trufie, care nu-l părăsește niciodată, chiar și după o bătălie pierdută, când toți ceilalți sunt abătuți și desnădăjduiți.

Serioși și gânditori, dar nedescurajați, așa intrau pe înserate în Chivassii—tunarii unei baterii din armata piemonteză,—cincisprezece zile după bătălia de la Navara. Bateriei îi lipseau multe trăsuri, mulți cai, un tun, doi ofițeri și mai mulți soldați. O însoțea un căpitan și un locotenent. Poporul privea tăcut și trist la intrarea lor, ca la un convoiu funebru.

Se opriră în piață. Căpitanul ordonă locotenentului să facă parcul bateriei, și descălecă.

Apoi se uită de jur împrejur, ca și cum ar fi căutat pe cineva în mijlocul mulțimii, care se adunase lângă ei.

După o clipă se apropie de el doi tineri (unul să fi avut 20 de ani, celălalt

18), își scoaseră pălăriile și întrebară foarte sfioși:

— D-voastră sunteți d-nul căpitan?

Și înainte ca ei să sfârșească, la amândoi căpitanul le strânse mâna prietenește și le zise:

— V'am scris de-adreptul—cu toate că n'am avut onoarea să vă cunoșc, pentru că în orașelul ăsta n'aveam cui să mă adresez. V'aș fi scris de-atunci... dacă aș fi știut ceva de familia lui..., dar nici prietenii lui—adăogă cu glasul mâhnit—nu putură să-mi spună ceva. Și avea cu toate astea mulți și scumpi tovarăși, sărmanul tânăr!

Și din nou ie întinse mâna celor doi tineri, pe care ei o strânseseră prietenește.

— Ați spus ceva tatălui d-voastră, despre scrisoarea mea?

Răspunseră că n'au spus altceva decât că o să vină într-o zi căpitanul bateriei în care se află sărmanul lor frate. Nu-i putuseră spune mai mult, pentru că era bolnav și temeau să-i dea asemenea vești; oarecari amănunte asupra morții fiului lui le aflase la două zile după bătălie și aceasta îl îndurerase peste măsură de mult.

Atunci se apropie și locotenentul.

— Iată ofițerul despre care v'am vorbit în scrisoarea mea—spuse în șoaptă căpi-

tanul și prezentă pe locotenent celor doi frați, care-i strânseseră mâna, aducându-i mii de mulțumiri în semn de recunoștință, la care el răspunse cu totul înduioșat.

Căpitanul se învoi cu cei doi frați să meargă să vadă pe tatăl lor, a doua zi dimineață — după șease, pentru că la opt pleca la Turin — și trebuiră să-i spună: strada, numărul casei și etajul.

Apoi șopti locotenentului.

— Mâine la opt — dacă eu nu voi fi aici, pleacă cu bateria; însă vezi... să nu treci pe strada... și o numi. Locotenentul nu înțelese pentru ce aceasta, răspunse că va executa și căpitanul plecă cu cei doi frați.

A doua zi la șase, căpitanul, urmat de ordonanță, care avea un pachet sub braț, bătu la poarta casei celor doi frați. Așteptă o clipă, care îi se păru ca un ceas. Era din pricina unei dorințe prea mari, sau simțea vre-o teamă? Nici el nu putea spune; era însă grozav de neliniștit.

În sfârșit se deschise ușa și apărură cei doi frați. Nu-i dădură timp să vorbească, puseră degetul pe gură, ca și cum ar fi vrut să zică „tăcere”, îi făcură semn să-și ție sabia și, salutându-l din cap, îi făcură loc să intre și-i dădură un scaun. Ordonanța puse pachetul pe un scaun și plecă.

— Doarme, spuse fratele cel mare, însă e ceva mai bine. Căpitanul se așază pe scaun, iar cei doi frați, așezându-se și ei, își apropiară scaunele cât mai mult, pentru a putea vorbi în șoaptă.

— Credeți că i se poate vorbi fără nici o primejdie?

— Oh! acuma da, răspunseră amândoi frații. Acum nu mai e nici o primejdie.

— E bine? Vă rog să mi-o spuneți sincer, nu aș vrea ca, venind aci pentru a aduce puțină mângâiere, să fiu pricina unui rău mai mare. De aci la Turin e puțin; peste trei-patru zile aș putea face o escapadă de câteva ore..

— Sunteți prea bun, spuseră cei doi frați strângându-i mâna, vă mulțumim din tot sufletul. Nu trebuie să vă mai supărați și altă dată pentru noi. Tatăl nostru e cu adevărat mult mai bine. Dacă el ar fi un altfel de om—poate—chiar dacă ar fi și mai bine—am sta la îndoială; crede-ne însă, domnule căpitan, are o inimă care poate să audă o mângâiere în felul aceleia pe care i-o aduceți d-voastră. E un tată iubitor, însă e și un cetățean tare.

— Cred, spuse căpitanul.

În acea clipă se deschise ușa și apără un copilaș drăgălaș, blond, care putea să

aibă zece anișori. Văzând pe căpitan, vru să se întoarcă înapoi.

— Vino încoa, îi spuse unul din frați. Copilul se apropie.

— E frățiorul nostru cel mai mic.

— Cum seamănă de mult cu acel tânăr! spuse căpitanul.

După alte cinci minute de sfat în șoaptă, căpitanul desfăcu pachetul și vorbi cu cei trei frați despre o surpriză ce vrea s'o facă tatălui, în timp ce fratele mijlociu se ridică și trecu în odaia vecină, pentru a scula pe bolnav.

Fratele cel mare și căpitanul își strânseseră mâinile, spunându-și unul altuia: Curaj.

Tânărul se apropie în vârful picioarelor de patul tatălui său. Bătrânul dormea ușor, cu un braț scos afară din plapomă și cu fața întoarsă. Privi o clipă acea frunte largă și venerabilă și gândi: „Acum te deștept, sărmane tată, te deștept pentru a te reda durerii, îți iau din cele câteva clipe de liniște ce le mai ai, însă trebuie...”

— Tată!

Bătrânul deschise încet ochii și mâna care o avea afară o strânse pe a fiului său. Acesta îi puse mâna stângă pe frunte, se aplecă și-l întrebă cum îi mai este.

— Mult mai bine, răspunse dânsul.

— Oh! bine.. și... știi tată... e dincoace cineva care vrea să te vadă.

— Să intre.

Fiul nu se mișcă.

— Cine e?

— Cine e? Un ofițer.

Bătrânul se uită țintă la copil, fără să spună ceva.

— E un căpitan.

— Un căpitan? și-și făcu ochii mari. Uimărea câteva clipe de liniște. Băiatul, făcându-și curaj, adăogă în grabă:

— E un căpitan de artilerie.

Tatăl avu o mișcare de uimire, și vru să se scoale. Fiul îl împiedică.

— Nu tată, spuse el cu duioșie, nu te mișca, ți-ar veni poate rău, chiar doctorul te-a oprit, stai liniștit tată, culcă-te, și-i așeză sub cuvertură brațul, care-l ținea afară.

Ochii bătrânului străluceau și respirația îi era chinuită. După o clipă, fără să se uite la copilul lui, spuse cu glasul întretăiat:

— Și căpitanul ăsta?...

— ..Era căpitanul lui.

Bătrânul se aștepta la acest răspuns.

— A venit să te vadă.

Tatăl rămase pe gânduri, apoi își scu-

tură capul, își strânse buzele și-și acoperi ochii cu o mână.

— Tată, șopti cu dragoste fiul sărutându-l pe frunte, fă-ți curaj. Căpitanul e aici ca să-ți ușureze durerea, și ți-o va ușura. Nu te lăsa așa... (și-i dădu la o parte mâna de pe ochi) fă-ți curaj.

— Chiamă-l.

— ...Acum?

— Da, acum.

— Atunci... mă duc.

— Du-te.

— Mă duc, fii tare tată, căpitanul îți va ușura durerea, vei vedea.

Și eși. Tatăl se uită după el și-și țintui ochii spre ușe. Auzi o bătae, un șgomot de sabie și căpitanul intră. Bătrânul, văzându-l, îi întinse mâna și-i spuse cu glăsul îndurerat:

— Ah! căpitane, căpitane!

Acesta se apropie, îl îmbrățișă și-i spuse foarte mișcat:

— Curaj, scumpe domn.

Fiul cel mare și cel mai mic, se așezară într'o parte a patului, mijlociul de partea cealaltă. Tatăl își plecase fruntea pe brațul căpitanului și plângea.

Pentru câteva clipe nici un șgomot.

De odată bolnavul se deslipi de brațul

strein, ridică fruntea și ștergându-și ochii, spuse cu glasul hotărât:

— Căpitane, d-voastră erați în acea zi acolo... Ați văzut totul, spuneți-mi, povestiți-mi... voesc să știu totul, voi fi tare... mă simt tare. Voi asculta fără să-mi facă rău și fără să vă întrerup... Voesc să nu-mi ascundeți nimic. Vreau să aflu totul, trebuie să știu în ce fel (și aici plânsul îi înecă vorba)... în ce fel a murit... sărmanul meu băiat.

Și din nou își lăsă capul pe brațul căpitanului, spunând:

— Era așa de tânăr!

— Și acum e așa de mare! fu răspunsul căpitanului.

La aceste vorbe bătrânul fu sguđuit, înălță capul și se uită drept la căpitan și, pe măsură ce-l privea, fața lui udată de lacrimi lua o înfățișare din ce în ce mai mare de seninătate, de mândrie, i se învi-orau ochii și încetul cu încetul își luă brațul de pe spatele căpitanului, ca și cum noul gând care-l muncea ținea locul ori și cărui alt ajutor.

Acest gând, care până atunci rămăsese ascuns în durerea lui, îi eși de odată în minte, dându-i o putere neașteptată. „Așa de mare” repetă el în gând, apoi spuse cu glasul hotărât:

— Spuneți-mi tot adevărul, căpitane!

Căpitanul ședea cât mai aproape de pat, mângâindu-și firele dragonului, căutând felul cum să înceapă. Nu-l găsi numai decât, și nici n'ar fi știut cum să înceapă, dacă nu-i venea în ajutor fratele cel mai mare.

— Ați avut mult de lucru, d-le căpitan, cu bateria d-voastră.

— La lupta dela Navara? Mai nimic. S'a făcut puțin, e adevărat, dar ne-am obosit ca și cum am fi făcut foarte mult. S'a mers trei, patru ore, fără pic de repaos; înainte și înapoi, înainte și înapoi, aproape numai pe aceleași străzi.—Căpitane,—mi se striga, du-te și ocupă acea înălțime'. Și eu o luam la galop. Inșă abia ajungeam, și primeam un contra ordin și din nou la locul dintâi. Și așa de trei patru ori, fără să mă opresc o clipă... Săracii cai... meritau o soartă mai bună.

— Au fost omorâți?

— O bună parte.

— Și în sfârșit.. unde v'ati oprit?

— Exact n'aș putea spune unde — înșă parcă văd și acum locul. Eram la mijlocul povârnișului unui deal; între acel punct și vârf, terenul era scobit așa de mult că puteau să se ascundă mai multe batalioane de vederea inamicului. Când ajunsei acolo, se vedeau în depărtare trei coloane lungi

de Austriaci, cari înaintau încet, îndreptându-se când la dreapta, când la stânga, însă întotdeauna fiind în direcția noastră. Erau foarte departe, abia-abia se vedeau strălucind uniformele și sclipitul baionetelor. Unul dintre ofițerii mei fu numai decât aruncat de partea cealaltă a colinei, împreună cu două tunuri. La tunul din dreapta (aci căpitanul se întoarse către cel mai mare dintre frați)... era fratele vostru.

Bătrânul nu făcu nici o mișcare. Căpitanul urmă:

— Era la tunul din dreapta. Numai de cât se începu lupta. Abia încărcat tunul — fratele vostru, care era sergent — trebuia să ochească. „Asupra coloanei din mijloc” strigai eu. „Înțeles” răspunse el, aplecându-se pe tun, spre a executa. „Să ne facem mare cinste...” Surâse... Ochii, făcu doi pași înapoi și comandă: „foc” și aproape în acelaș timp se văzu sărind în aer un copac, care se afla în dreptul coloanei inamice din mijloc.

Lovitura făcu o neorânduială groaznică: ofițerii fugeau cu caii la galop încoace și în colo; apoi, încetul cu încetul, rândurile se strânsură, și-și urmară drumul.

„Bravo”, strigai eu, „încă odată”. El rândui din nou mira și din nou fu lovit semnul.

Bătrânul bătu cu palma d'asupra patului. — Semnul fu lovit perfect; coloana se învălmăși și mai mult ca întâi. Din nou ofițerii fugiră în toate părțile, coloana se respiră și din nou se refăcu. În aceeași clipă se văzură patru tunuri, care ajungeau în galop la înălțimea coloanei. Două din ele se așezară în baterie, între coloana din stânga și cea din centru, și începu să tragă în noi.

„Curaj” strigai eu soldaților mei, a venit vremea să arătăm cine suntem. Să începem să tragem în tunurile dușmane”. Coloana din mijloc se apropie de-o casă mică și păru că intrase o bună parte dintre soldați în ea. „Sergente”, strigai fiului d-voastră, „o lovitură în casă”. „Am înțeles” răspunse el, cu aceeași siguranță și hotărîre. Atunci trecu în galop înapoia noastră un colonel de stat major; auzi vorbele mele, se opri și, întorcându-se către tunul din dreapta, spuse tare de tot: „Să vedem”. „Foc” strigă aproape în acelaș timp bravul tânăr, și din acoperișul casei văzurăm ridicându-se în înălțime și aruncând în mijlocul coloanei olane, bârne, și o mulțime de soldați dând buzna afară și fugind în toate părțile.

Tatăl strângea cu amândouă mâinile învelitoarea depe pat, ca și cum ar fi fost cuprins de un acces nervos.

„Foarte bine” spuse colonelul și se îndepărtă. Tunurile Austriacilor trăgeau de minune. Loviturile cădeau la opt sau zece pași de noi și se îngropau adânc în brazde, ridicând nori de pământ și de pietre, care de la un cap la altul învăluiau tunurile și pe tunari, nemai văzându-i de loc. Odată dispărut norul, văzui pe fiul d-voastră lucrând așa de liniștit, ca și cum pentru el nu era nici o primejdie. Furăm însă fără noroc. O lovitură căzu în mijlocul companiei de infanterie, care era susținerea noastră și omorâ trei soldați. După o clipă unul din caii noștri, fu omorât și alți doi foarte rău răniți. Acesta fu cel mai mic rău... Nu trecură două minute, când se auzi un sgomot îngrozitor și un strigăt puternic: o lovitură sfărâmasă roata unui tun și o asvârlise la pământ, strivind doi tunari. Nu era tunul fiului d-voastră.

Bătrânul respiră ușurat, ca și cum i-ar mai fi rămas nădejdea că fiul lui trăește.

„La vederea acestora, îmi aduc aminte că fiul d-voastră se lovi cu mâna peste frunte și scoase un strigăt de durere. Nu ne găseam însă într'o stare disperată, am mai fi putut sta la postul nostru, însă alte două tunuri dușmane veniră lângă cele patru dintâi. Coloanele austriace reîncepură să înainteze; noi nu mai puteam sta acolo

mai mult timp. Atunci auzirăm înapoia noastră un sgomot nelămurit de pași, de voci și arme, și văzurăm înșirate două batalioane d'asupra crestei unei coline, gata de a respinge un asalt. Intre creastă și noi, terenul — cum spusei—se scobora, și pentru asta, infanteria nu putea să ajungă pe linia noastră.

Coloana din mijloc înainta cu repezițiune. Așteptai să ajungă în focul nostru și comandai „foc de mitralii”. La comanda de „foc” se auzi un zgomot ca o explozie de tun întovărășită de un vuet surd, și norii de praf, care se ridicară, ascunseră coloana; iar când se risipiră, văzurăm între rândurile dușmane o învălmășeală groaznică. Era însă târziu. Austriacii, așa cum erau împărăștiți și buimăciți, înaintau cu repezițiune. Nu mai era timp de pierdut: trebuiau scăpate tunurile; caii nu ajungeau. „Cu brațele”, strigai eu „înapoi”. Treizeci de brațe puternice apucară de roți, de toarte, și începură să împingă tunurile înapoi. La tunul din stânga lipsea un artilerist; fiul d-voastră îi luă locul, apucând de roata din stânga. „Curaj” strigă el „putere, putere”! Însă pământul pe unde trebuia să treacă era mocirlos; roatele se înfundară și munca, ce trebuia pusă pentru a-l scoate, era grozavă.

Cei cinci viteji soldați făceau cât douzeci, se vedeau mușchii de la mâinile lor și de la gât, ridicându-se și tremurând ca și cum ar fi vrut să rupă pielea. Erau roșii ca focul, plini de sudoare, schimbați la față.

„Curaj” strigau soldații și ofițerii de d’asupra colinei. Și artileriștii, gemând, suflând din greu, își reînnoiau puterile.

Incepuseră să auzim la spatele nostru pașii greoi ai coloanei Austriacilor și glasurile ofițerilor. Un lanț de vânători ne împoșcau cu lovituri; eram aproape de vârf.. și în acea clipă el fu rănit.

— Unde, unde a fost rănit? întrebă îngrijat sârmanul bătrân, ca și cum atunci ar fi auzit întâia oară această veste.

— La picior.

— In ce loc?

— Aici.. răspunse căpitanul, arătând pulpa piciorului stâng.

Se uită o clipă la rană, și strigă: „nimic, nimic; să avem inimă și putere” și începu din nou să împingă la roată.

— Bravo, întrerupse cu glas puternic bolnavul.

Și soldații din apropiere îi strigară: „bravo”. Cei cinci viteji ostași mai făcură o ultimă sfortare și împinseră tunul d’asupra piscului, strigând din toate puterile: „E

scăpat" și căzură doborâți la pământ. După puțin se ridicară..

— Dar nu se ridicară toți, spuse bătrânul acoperindu-și fața cu mâinile. Oh!... Știam!

— Era rănit într'o parte.

Urmă o clipă de tăcere.

— Tunurile abia fuseseră trecute dincolo de vârf și două batalioane de infanterie își începură focul asupra coloanelor asaltatoare. Tunul din dreapta fu dus înainte încă vreo treizeci de pași. Pe când îl duceau (și căpitanul se ridică în sus), bravul d-v. fiu, întins la pământ, apărându-și cu mâna rana, strigă încă de două trei ori „putere, putere", apoi, muindu-i-se glasul, făcea doar semne cu mâna.

— Oh! ajunge, ajunge, căpitane! strigă bătrânul.

— Ascultați.. Abia fură oprite tunurile noastre și ne sosiră caii altor tunuri, căzute în mâinile dușmanului. Dădui ordin să-i înhame. Locotenentul descălecă și încercă să execute ordinele mele, stând hotărât în fața tunului din stânga, cu spatele întors la inamic; caii erau aproape înhămați, — era gata să vină să-mi spună „suntem gata"... când... de-odată se simte apucat de genunchi, se întoarse și văzu..

— Pe cine?

— Pe copilul d-voastră.

— Copilul meu?

— Copilul d-voastră, care, cu totul sfârșit, muribund, s'a târât pe pământ până acolo, pentru a-și lua ultimul adio dela tovarășii de luptă și dela tunul lui. Toți tunarii se uitară la el, îl apucară de subțioară și-l ridicară în genunchi. Incepu să-și miște brațele, să închidă și să-și deschidă gura, privind amărât, ca și cum ar fi vrut să spună ceva.

— Ce vrei... soldat viteaz...? îl întreabă locotenentul cu glas mișcat, ce vrei? Atunci el ridică mâinile, ca și cum ar fi vrut să îmbrățișeze pe cineva. Locotenentul avu ideea a-i arăta gura tunului și a-l întreba: pe acesta?

„Da, da, da” păru că vrea să zică el, dând din cap și arătând foarte vesel. Doi soldați îl înălțară până la tun; el îl cuprinse cu brațele, se lipi cu pieptul de el, dădu un strigăt și muri...

Tatăl, care până atunci ascultase pe căpitan, mișcat din ce în ce mai mult, strângându-i — cuprins de fiori — când mâna, când sabia, sau pulpana tunicii, pipăindu-i spatele, întocmai ca un orb pentru a-l recunoaște, la auzul ultimelor vorbe isbucni într'un sughiț violent, amestecat

cu răs și plâns, ochii parcă-i ardeau și fața i se ilumină de-o bucurie desăvârșită.

— Vederea acestei morți de erou, urmă căpitanul cu glas înduioșat, ne entuziasmă pe toți. Locotenentul cuprinse cu amândouă mâinile capul copilului d-voastră și, uitându-se drept în ochii lui, ca și cum ar fi fost viu, îi strigă: „Scumpule, bravule, sublim soldat”. „Să trăiască” izbucniră într'un glas toți soldații—iar eu strigai „salutați-l” și toți își ridicară capelele și-l salutară, spunând din nou „să trăiască”.

Bătrânul izbucni în plâns.

— Da, da, urmă căpitanul din ce în ce mai ațățat; vărsați lacrămile astea dulci, vărsați-le; el este mândria bateriei noastre, nu va fi niciodată uitat; chiar și după douăzeci de ani, soldații noștri vor mai spune numele lui și vor bate inimile lor, cum bat ale noastre acum — câteva zile după moartea lui; și toți vor spune „a fost un viteaz”. Il vor iubi și-l vor binecuvânta ca pe un frate. Da, da, plângeți; acum puteți plânge, udați-i uniforma cu lacrămile voastre.

Și zicând acestea îl cuprinse cu brațele, se alipi cu pieptul de capul bătrânului și stătu așa câte-va clipe. Frații plângeau.

Bolnavul, obosit, de lungă și dureroasă

neliniște, spuse cu glasul răgușit și întrerupt:

— Mulțumesc, căpitane, mulțumesc din adâncul sufletului; cuvintele voastre mi-au făcut un mare bine. Mi se pare că mi-ai luat de pe inimă o mare greutate; mi se pare că nu mai sufăr. M'ați întărit, bunul meu căpitan.. vă mulțumesc'. Apoi închise ochii și rămase așa.. câte-va clipe, părând că doarme.

În vremea aceasta cei trei frați trecură unul după altul în odaia vecină, întorcându-se din nou, ținând fiecare o mână la spate. Abia la cel din urmă, căpitanul băgă de seamă. Bolnavul nu văzu nimic.

— Căpitane, spuse în sfârșit bătrânul.

— Domnule...

— Era sergentul d-voastră?

— Da.

— Atunci poate aveți vre-o scriere ,vre-o scrisoare sau așa ceva.. nu găsea vorbele.

— Vre-un raport, vreți să ziceți?

— Tocmai. Il aveți, căpitane?

— Am.. am multe. Cum voi ajunge la Turin, vi le voi trimete numai decât.. Oh! m'am gândit și eu la asta. Dacă nu mi-ați fi spus d-voastră, vă spuneam eu.

— Oh! căpitane, zise bătrânul, cât sunteți de bun! Cât vă datoresc! Voi păstra cu sfințenie tot ce a scris băiatul meu. Le

voi citi de zece ori pe zi, le voi avea în tr'una în fața ochilor. D-voastră m'ați întărit, căpitane, trimiteți-mi acele hârtii.

— Dar nu va fi numai aceasta mângâierea pe care am să v'o dau.

— Și ce alt? întrebă cu vioiciune, bunul tată și se ridică din nou.

— Acesta — spuse căpitanul, dându-i chipiul de sergent de artilerie, pe care-l ținea ascuns la spate.

Bătrânul scoase un strigăt ușor, cuprinse cu amândouă mâinile chipiul și-l sărută de trei-patru ori, cu căldură.

— Tată, zise fiul cel mai mare, și eu am să-ți dau o mângâiere, iat-o aci, și-i dădu o pereche de galoane de sergent.

Tatăl îmbrățișă și sărută galoanele.

— Și eu am ceva, spuse îndată al doilea frate, dându-i găitanul galben de paradă.

Bătrânul îl luă și-l sărută cu înfiorare.

— Și eu, spuse copilașul cel mic.

— O! fiule, strigă tatăl, întinzând brațele spre el.

— Și eu am să-ți dau un lucru cu... ((și se gândi o clipă) cu anticipație, cum mi-a spus domnul căpitan: iată-l; și-i dădu medalia: valoarea militară cu panglică.

Tatăl abia o văzu și strânse la sânul lui cu o singură îmbrățișare capul copilului, găitanul, galoanele și chipiul zicând „Oh!

„aici e fiul meu, sărmanul meu fiu, îl simt”.

Dădu drumul copilaşului şi căzu obosit pe pernă, ţinând strânse cu braţele încrucişate lucrurile preţioase. Din când în când cu ochii închişi, spunea înfiorat: „Aici e fiul meu ; aici , îl simt... Şi-şi strângea braţele şi mai puternic

Puţin timp tăcură cu toţii, apoi căpitanul spuse în şoaptă copiilor că trebuie să plece. Era ceasul opt şi nu mai putea să stea.

— Tată — zise tare unul dintre copii. Bătrânul deschise ochii.

— Căpitanul trebuie să plece.

— Să plece? De-acum? O! Dumnezeuule, şi pentru ce? Nu puteţi să mai staţi cu noi câte-va ore, domnule căpitan?

— Nu mai pot, scumpe domn, şi-mi pare foarte rău; trebuie să plec numaidecât.

Bătrânul avu o mişcare de durere.

— Scumpe domn, daţi-mi mâna. (Tatăl i-o dădu şi i-o strânse cu putere) Mă voi întoarce: voi veni să vă mai văd, vă voi scrie. E peste putinţă să nu mă mai gândesc la d-voastră şi la această zi aşa de frumoasă. V'am iubit şi înainte de a vă cunoaşte, pentru că tatăl unui soldat vi-teaz nu poate să nu fie iubit, chiar fără să-l vezi, dar acum, acum când cunosc bu-

nătatea d-voastră și vă cunosc sufletul nobil pe care-l aveți, vă voi iubi! Vă iubesc mult mai mult ca mai înainte. Vă salut și faceți-vă curaj; aduceți-vă din când în când și de mine aminte și gândiți-vă, că și eu am suferit pentru durerea d-voastră. Și eu voi fi mândru de mândria d-voastră și cu aceeași bucurie cu care veți spune: „acela era fiul meu”, tot așa voi spune și eu întotdeauna: „acela era soldatul meu”.

— Adio, scumpe domnule!

— Adio... Oh! eu nu pot să vă spun încă adio, scumpe căpitane. Nu, nu, prea e repede, nu pot.

Căpitanul voi să vorbească, dar bătrânul îi făcu semn cu mâna, ca și cum l-ar sili să tacă. Plecă fruntea și stătu nemișcat, ascultând un zgomot îndepărtat.

— Ce e?? întrebă unul dintre frați.

— Tăcere! spuse tatăl.

Toți amuțiră. Căpitanul asculta și el; avu o mișcare de uimire, de mâhnire și-și zise: „Locotenentul sau a uitat ordinul meu, sau nu l-a înțeles”.

Se auzia într'adevăr un zgomot îndepărtat surd nedeslușit, care creștea încetul cu încetul.

— Ce auzi, tată? întrebă încă odată un copil.

Tatăl, fără să-și miște capul, nici ochii,

întinse mâna spre căpitan, îl apucă de braț, îl trase spre el și-l întrebă în șoaptă: Căpitane, auzi?

— Eu? Nimic!

În acea clipă se auzi un glas îndepărtat, care păru ca o comandă ostășească; sgomotul se auzea mai lămurit.

— Căpitane, strigă din toate puterile bătrânul, sărind în sus, acestea sunt tunuri.

Căpitanul tremură.

— Asta e bateria d-voastră.

— Cum? Nu poate fi, vă înșelați. Nu e bateria mea, vă asigur.

— E bateria d-voastră, v'o spun din nou. O simt,.. o văd... Spuneți-mi adevărul, d-le căpitan.

Glasul și înfățișarea lui aveau ceva straniu în ele.

— Nu, spuse din nou căpitanul, ridicând glasul și acoperind zgomotul, nu se poate, bateria mea e la Turin de mai multe zile. Acesta e un convoi de care de subsistențe militare, credeți-mă... Oare pentru ce v'aș spune altfel?

— Tăceți toți! strigă cu putere bătrânul, desfăcându-se de copiii lui, care-l țineau de braț, vreau să tacă toți.

Era peste putință să nu fie ascultat; toți tăcură și se auzi lămurit zgomotul tunu-

rilor, tropăitul cailor și deosebitele comenzi

— Ah! vă spuneam eu, strigă triumfător sârmanul bătrân, vă spuneam eu. Simțea inima mea că erau tunuri. Vreau să le văd.. Acum, în grabă..., dați-mi hainele mele, vreau să mă scol, vreau să mă dau jos

— Nu, nu, tată, nu, izbucniră toți copiii odată; nu te poți da jos, ești bolnav, ai putea să-ți faci mai rău, — și încercau să-l țină în pat.

El însă îi dădu în lături pe toți.

— În numele cerului — strigă — lăsați-mă. Vroiți să mor? Aduceți-mi hainele... acum, le vreau.

Și vroi să se dea jos. Il împiedicară, dar fu peste putință să-l înfrâneze; trebuiră să-l asculte. Il ajutară să se îmbrace, încercând totuș să-l împiedice.

— Nu, nu, spunea el cu glasul întretăiat și chinuit. Vreau să mă scobor, vreau să văd.

Imbrăcat, surâse copiilor și eși cu pași șovăitori afară. În acea clipă căpitanul trecu la fereastră și strigă pe locotenent, care trecea tocmai atunci, spunându-i să ia trap cu bateria. Ordinul fu executat. Bătrânul ajunsese în stradă, văzu că bateria fugea, scoase un strigăt desnădăjduit și voi să se

arunce în genunchi în fața căpitanului, cu mâinile împreunate. Căpitanul nu mai putu să se opue.

— Caporale, strigă el, celui dintâi caporal care-i trecu pe dinainte, spune locotenentului să oprească coloana.

Și coloana se opri. Căpitanul se scoborâse și el jos. Bătrânul se apropie, ajunse lângă ultimul tun. Se uită la căpitan și, neputând spune nici o vorbă, îi făcu un semn.

— Nu e acesta, îi răspunse căpitanul. Abia atunci înțelese și locotenentul.

Ajunse la al doilea tun.

— Nici acesta, mai înainte.

Ajunse la al treilea. Căpitanul nu mai trebui să vorbească. Bătrânul se aruncă cu un avânt de neînchipuit spre afetul tunului și-l îmbrățișă de la mijloc cu brațele.

— Aici, aici, strigă căpitanul, bătând cu mâna pe gura tunului.

Tatăl își trecu mâinile până la gura lui, se lipi de tun cu pieptul, își aplecă fața spre el cu o dragoste nețarmurită și începu să plângă.

— Oh! copilul meu, copilul meu!

Atunci, la un semn al căpitanului, locotenentul descălică depe cal. Se dădură jos și cei doi tunari, cari ajutaseră pe sergent, și toți trei se așezară înapoia bătrânului:

ofițerul în mijloc, soldații la dreapta și la stânga.

— Domnule, șopti locotenentul..

Tatăl își luă mâinile depe tun, se întoarse și văzu pe cei trei. Își închipui scena povestită de căpitan, se ridică în picioare, puse o mână pe un soldat, cealaltă pe cel de al doilea și-și plecă fruntea pe pieptul locotenentului. Aceștia, mișcați, strânseră între mâni capul bătrânului și-i dădură pe frunte sărutarea, pe care o dăduseră pe câmpul de luptă și fiului acestuia.

— Toți sunteți copiii mei, strigă sârmanul tată.

Căpitanul făcu un semn: toți soldații se ridicară în picioare și salutară militarăște. Bietul bătrân simți că-l părăsesc puterile.. și căzu în brațele copiilor lui.

....După câteva clipe, cel din urmă tun se pierdea în fundul străzii și tatăl, sprijinit pe brațele fiilor lui, înaintea porții casei, saluta cu mâna, ca și cum plecase cu ei și copilul lui cel mort.

— Oh! tată, spuse unul dintre copii, fratele nostru nu e mort!

Și bătrânul răspunse, ridicând capul în sus cu mândrie:

— Și nu va muri niciodată!

C A R M E L A

I

Faptul, pe care vreau să-l povestesc, s'a întâmplat într'o mică insulă, la vreo șeaptezeci de leghe de Sicilia. In insulă nu e de cât un singur orășel, care nu numără mai mult de două mii de locuitori; pe atunci însă, pe când s'a întâmplat ceea ce vreau să povestesc, se mai găseau și trei sau patru sute de exilați. Pentru paza acestora, era acolo un detașament de patruzeci de soldați, puși sub comanda unui ofițer inferior; detașamentul se schimba din trei în trei luni.

Soldații duceau o viață cât se poate de plăcută, căci, pe lângă garda de la cazarmă și cea de la închisoare, pe lângă puținele marșuri în lăuntrul insulei și prea puțină instrucție, ei nu mai aveau nimic de făcut, și unde mai pui, că vinul era și

gustos și nu costa decât patru gologani sticla. Cât despre ofițer, nici că mai era de vorbit: libertate desăvârșită și tot dreptul de a se numi „comandantul de căpetenie al tuturor forțelor militare din insulă”. Doi jandarmi erau ajutoarele lui la comanda garnizoanei.

Comandantul avea o frumoasă locuință gratuită, chiar în mijlocul orașelului. Diminețile și le petrecea vânând pe munți, după amiezile într'o mică sală de lectură, împreună cu cei mai de seamă oameni din insulă, iar seara se plimba cu barca pe mare, fumând țigări minunate de doi bani bucata, îmbrăcat după poftă sau cum i se năzăria, fără zorzoane și alai, liniștit și mulțumit ca într'o zi sfântă de Paște. Dacă avea însă și o neplăcere, apoi era atunci când se gândea că o viață așa de fericită nu putea ține mai mult de trei luni.

Orașelul e la marginea mării și are un mic port, în care altă dată se opria la fiecare cincisprezece zile un vapor poștal, care făcea cursa între Tunis și Trapani. Se mai opreau și alte vapoare, însă mai rar, ba chiar atât de rar, în cât, când se îndrepta vreunul spre insulă era anunțat cu sunet de clopot și toți locuitorii se îngrămădeau pe plaje, ca la o privesite de sărbătoare.

Ca înfățișare orășelul e gingaș, e zâmbitor și mai ales marea piață din centru, care, ca în toate sătulețele, e pentru săteni ceea ce este curtea pentru locuitorii unei case din oraș. Această piață e unită cu plaja prin strada principală, dreaptă, strâmtă și puțin mai lungă de o întinsoare de mână. Prăvăliile și oficiile publice sunt toate în piață. Mai sunt, sau mai bine zis, erau atunci, și două cafenele; într'una venea primarul, autoritățile și oamenii mai de seamă, iar în cea de a doua ceilalți locuitori.

Casa în care stătea comandantul detașamentului, era așezată în partea dinspre mare a pieței și, cum terenul tot urcă dinspre plajă spre centru, dela ferestrele sale (avea două) se vedea toată plaja, marea și munții îndepărtați ai Siciliei.

Insula întreagă e numai munți vulcanici și păduri rășinoase și nepătrunse.

Acum trei ani, într'o frumoasă dimineață de Aprilie, vaporul ce mergea spre Tunis se opri și la intrarea portului acelei mici insule. De cum apăruse în zare, se sunasă clopotul și toată populația, — printre care și comandantul detașamentului, soldații, primarul, judecătorul, delegatul poliției, perceptorul, comandantul portului, șeful carabinieri și un tânăr doctor militar, atașat la detașament pentru ser-

viciul sanitar al condamnaților, alergară în grabă. Două bărci mari se apropiară de vapor ca să debarce treizeci și doi de soldați de infanterie și un ofițer,—un tânăr frumos, alb, blond, și cu o înfățișare gingașă (spun aceasta fiindcă privește povestirea mea).

După ce strânse mâna camaradului său și răspunse curtenitor la întâmpinările autorităților, intră în orașel în fruntea plutonului său, printre două ziduri de curioși. După ce-și încuștiră soldații, se întoarse în grabă în mijlocul celor ce-l așteptau în piață, unde primarul îi prezentă pe toți, cu un aer vesel dar și grav, plin de o prietenie sinceră, domolit însă de o nevinovată seriozitate. Odată ce se sfârși ceremonia, ofițerul rămase singur numai cu camaradul său, cu care apoi plecă spre casa ce-i era hotărâtă. Aci ordonanța ofițerului care pleca, gătea cuferele, pe când cealaltă—a celui ce abia sosise, — se grăbia să le deschidă pe ale sale, după ce dăduse mâna cu camaradul său. După un ceas totul era gata.

Detășamentul ce trebuia să plece părăsi chiar în acea seară, pe la opt, insula, însoțit până la port de celalt detașament. Ofițerul nostru, după ce-și luă rămas bun dela camaradul său, se grăbi să se întoarcă

acasă și se culcă, căci, ostenit cum era de drum și de o zi întreagă de oboseli, simțea mare nevoie de somn, și dormi după placul lui.

II

În dimineața următoare, de abia răsărise soarele când el eși din casă. Nici nu făcu zece pași în piață, și se simți tras ușurel de tunică. Se întoarse și văzu, cum la doi pași de el, dreaptă și nemișcată, stând în poziția soldatului care salută, o copilă, cu părul zbârlit și cu hainele zdrențuite, înaltă, subțirică și cu forme frumoase; îl privi drept în față cu doi ochi mari, negri și vioi, surâzând.

— Ce vrei? o întrebă ofițerul, privind-o cu un aer de mirare și curiozitate.

Copila nu răspunse, dar urmă să suradă și să ție mâna întinsă la frunte în poziția salutului ostășesc.

Ofițerul îi întoarse spatele și-și văzu de drum; însă, după alți zece pași, se simți iar tras de tunică și trebui să se mai întoarcă odată. Iarăș fata: sta tot nemișcată și țațoșă ca un soldat în front. Cătă împrejur și băgă de seamă că cineva văzuse acea scenă și râdea.

— Ce vrei? o mai întrebă el încă odată.

Copila întinse mâna cu arătătorul spre el (și îi zise surâzând:

— Pe tine te vreau

— Am priceput, — gândi el, — e într-o ureche! și, scoțând din buzunar câțiva gologani, îi dădu, gătindu-se să plece. Dar copila, punându-i un braț înaintea pieptului, vroind să oprească mâna ce-i întindea banii, mai spuse odată:

— Pe tine te vreau!

Și începu să bată tare din picioare, zbârlindu-și părul cu amândouă mâinile și scoțând un plâns surd, monoton, ca și copiii ce se fac că plâng. Și lumea în juru-i râdea. Ofițerul căută la lume, apoi la fată, apoi iar la lume, și-și văzu de drum.

Merse aproape în voe prin toată piața; când însă ajunse la răspântia străzii ce duce spre port, simți înapoia lui un pas repede și ușor, ca al unuia ce aleargă în vârful picioarelor; când să se întoarcă să vadă cine e, un glas încet îi șopti cu un accent minunat la ureche:

— Comoara mea!

El simți o furnicare din cap până în picioare; nu se întoarse, ci-și văzu de drum mai grăbit, iar acel glas din nou îi zise:

— Comoara mea!

— Oh! dar lasă-mă, strigă el atunci su-

părat, întorcându-se spre copilă, care se dădu înapoi sperioasă.

— Vezi-ți de drum. Ai priceput?

Copila se întristă, apoi surâse, iar mai făcu un pas, și întinzând mâna ca și cum ar fi vroit să mângâie pe ofițer (care se retrase repede) șopti:

— Nu te supăra, drăguțule locotenent.

— Vezi-ți de drum, îți zic.

— ..Tu ești comoara mea!

— Vezi-ți de drum, sau chem soldații să te ducă la închisoare, și-i arată câțiva soldați, cari stăteau în colțul străzii. Atunci copila se depărtă încet, încovoiată, tot privind spre ofițer, mișcând din când în când bărbia și spunând deabia mișcându-și buzele: „Comoara mea!”

— Păcat, — zicea în sine ofițerul, mergând înainte pe strada portuii, — e așa de drăguță!

Și era, ce e drept, frumoasă. Era un minunat model al acelei frumuseți mândre și înfocate a femeilor siciliene, a căror iubire, înainte de a fi inspirată, este impusă și care de cele mai multe ori, cu o singură căutătură lungă și plină de dorințe, pare că scotocește adâncurile sufletului și ia, de la cel ce e privit, mai multă înfocare de cât (ar arăta ea. Avea ochii și părul negru corb, fruntea plină și gânditoare, iar miș-

cările pleoapelor și ale buzelor scurte și pline de putere și viață. Glasul său părea puțin obosit și răgușit, iar râsul zbuțuit. După ce râdea, urma să ție încă gura și ochii deschiși.

III

— De ce n'o țin închisă? întrebă chiar în acea seară ofițerul pe doctor, intrând în cafenea, după ce povestise ce i se întâmplase de dimineață.

— Dar unde să o închidă? răspunse doctorul. Au ținut-o în spital în Sicilia mai mult de un an, pe socoteala comunei, însă pe urmă, văzând că totul era timp pierdut și bani zvârliți de pomană, au trimes-o iar acasă. Era prea puțin sau nimic de nădăjduit, doctorii de acolo au spus-o cei dintâi. Aci cel puțin e liberă ca și aerul, sărmănuța, se poate oricine înțelege cu ea, căci, afară de militari, ea nu plictisește pe nimeni.

Ofițerul îl întrebă, ce are ea cu militarii.

— Ei! E o întâmplare ca în povești. Fiecare o spune în felul său, mai ales poporul, pentru care adevărul curat nu e de ajuns, ci mai trebuie să-i adaoge ceva de la el. Însă faptul adevărat, după cum spun

și mai mulți oameni de seamă din insulă, ar fi următorul: Acum vreo trei ani, un ofițer, comandant pe atunci al detașamentului de aci, după cum ești și dumneata acum, un băiat foarte frumos, care, pe lângă că știa să cânte cu chitara, mai avea și un glas de înger, se îndrăgosti de copila aceasta care, pe atunci, ca și azi, era cea mai frumoasă din insulă..

— Frumoasă, ce-i drept! îl întrerupse ofițerul.

— Și copila, natural, pentru glasul lui frumos,—cântecul și muzica au mare trecere în dragoste,—cât și pentru cinstea de comandant suprem al forțelor militare ale insulei, dar mai ales fiindcă era foarte frumos, se îndrăgosti și ea de el.

„Dar știi cum? O dragoste mare, mă'n-țelegi dumneata; o patimă față de care chiar lava vulcanilor e un nimic.

„Din familia ei nu-i mai rămăsese decât mama, o femeie sărmană, care nu vedea de cât cu ochii copilei sale și făcea tot ce dânsa îi poruncia; îți închipui ce libertate avea..

„Incepuse să se cam vorbească prin orășel, lucrurile însă parcă voiau să arate nețemeinicia unor astfel de bănueli, îndreptățite pe de altă parte, din pricina purtării copilei, așa că azi mai toți cred, ba chiar

afirmă, că nu s'a întâmplat nimic rău.. E minunat într'adevăr și chiar puțin de crezut, căci se zice că au stat împreună și o jumătate de zi. Dar să știi: sunt caractere de acestea, mai ales prin părțile locului, copile înfocate și foarte libere, care stau toată ziua la picioarele iubitelor lor, care parcă n'au știut niciodată ce este modestia și cumpătarea și care totuși sunt tari de înger și neînvinse ca niște vestale. E de ajuns să spun, că ofițerul i-a făgăduit s'o ia de nevastă, lucru pe care dânsa l-a crezut, ba chiar era gata să treacă marginele abținerii. În adevăr, se zice că erau zile când toți se temeau să nuși piardă mințile și o cred. Cine e în stare să știe până unde poate ajunge dragostea unei asemenea femei?

Intr'o zi, o copilă pe care ea era geloasă (nici ea nu știa de ce) era s'o sfâșie, dacă nu i-o scoteau oamenii din mâni.

Chiar aci, în spatele cafenelei, puseseră mâna pe ea, de față cu toți, a fost o scenă serioasă. Și n'a fost singura. Nici că era chip, ca o femeie trecând prin fața casei ofițerului său, să ridice ochii spre fereastră sau să întoarne capul să-l privească, fără ca ea să n'o amenințe cu ceva.

În sfârșit sosi și ziua schimbării detașa-

mentului; ofițerul îi făgădui că are să se întoarcă peste câteva luni, copila îl crezu și el plecă.

De atunci nu l-a mai văzut nimeni și sărmana se îmbolnăvi. Poate că numai însănătoșindu-se și pierzând încetul cu încetul și ultima umbră de speranță ce-i mai rămăsese, ar fi isbutit să'l mai uite; însă de abia se însănătoșise, când află, nu știu cum, că iubitul ei se însurase. Lovitura fu neașteptată și groaznică. Iși pierdu mințile. Asta-i povestea.

— Ei și pe urmă?

— Pe urmă, după cum ți-am spus, fu trimisă la spital în Sicilia, apoi se reîntoarce și de un an este tot aci.

În acel moment, un soldat se arată în ușa cafenelei, căutându-l pe doctor.

— Restul ți-l voi spune mai târziu. La revedere, zise doctorul și plecă.

Ofițerul, ridicându-se să-l salute, isbi tare cu sabia în masă, puțin după asta se auzi în piață un glas ce striga: L-am auzit, l-am auzit! și în acea clipă, apărură în pragul ușii nebuna.

— Dați-o afară! strigă ofițerul, ridicându-se supărat în picioare, ca și cum ar fi fost săltat de un arc.

Copila fu dată afară.

— Mă duc să te aștept acasă! strigă ea depărtându-se, mă duc să-l aștept acasă pe locotenent!

IV

Mama Carmelei, locuia într'o căsuță la marginea orașelului, împreună cu vre-o două trei familii de țărani și trăia din greu-cusând rufărie. La începutul nebuniei fiicei sale, primea din când în când oarecare ajutor de la familiile mai ajunse ale insulei, de la o vreme însă nimeni nu-i mai da nimic. Binefăcătorii văzuseră că ajutoarele erau zadarnice, căci copila, pe lângă că nu vrea nici să doarmă, nici să mănânce acasă, nu era nici chip s'o facă să păstreze o haină bună măcar o săptămână. Nu mai trebuie să spun, că din pricina asta mama suferia mult, și ce nu încerca? însă totul era în zadar. Uneori, după multe rugăminți, copila se lăsa să fie îmbrăcată cu vre-o haină nouă, însă de-odată o sfâșia, o rupea, o făcea zdrențe. Alte ori de abia eșia pieptănată și curată din mânilor mamei sale, când își punea mânilor în păr și dintr'odată și-l încurca și se sbârlea ca o furioasă.

Mai toată ziua rătăcea gesticulând, vorbind sau râzând tare, prin munții cei mai singuratici și prăpăstioși. De multe ori ca-

rabinierii, întâlnind-o pe acolo, o vedeau de departe, sau muncindu-se să înalțe turnulețe de piatră sau stând nemișcată pe vreun colț de stâncă cu fața spre mare, sau întinsă pe pământ și dormind. Dacă ea îi vedea, îi urmărea cu privirea până ce nu se zăreau, fără să le răspundă nici cu vorba, nici cu semnul sau cu surâsul, la orice semn îi făceau ei. Câte odată, și numai când ei erau destul de departe, ea făcea cu amândouă mâinile ca atunci când împuști pe cineva, însă în chip foarte serios. Tot așa și cu soldații cu care nimeni n'o văzuse vreodată stând de vorbă, sau râzând. Trecea prin fața sau prin mijlocul lor, fără să răspundă la vorbele lor, fără a întoarce capul, fără să privească pe vreunul în față. Și nu se găsea cine să o atingă măcar cu un deget sau să o tragă de haină, căci se zice că trăsese unuia niște palme, de-i rămăsese urma degetelor pe față.

Cum auzea un zgomot de tobă, alerga de ori de unde s'ar fi găsit. De eșiau soldații din orașel, pentru a face instrucție pe malul mării, ea îi urma — și pe când sergenții comandau și ofițerul era la oarecare distanță, supraveghiând, ea se dedea la o parte și făcea cu cea mai mare seriozitate pozițiile pe care le făceau soldații,

imita cu un baston mișcările puștilor, pe când repeta încet comenzile. Apoi, deodată zvârlea bastonul și mergea să se învârtească pe lângă ofițer, privindu-l, surâzându-i cu dragoste și strigându-l cu cele mai dulci nume, încet însă, acoperindu-și gura cu mâna, ca să n'o audă soldații.

De era în oraș, sta numai în piața din fața casei ofițerului, în mijlocul unui cerc de copii, pe care-l făcea să petreacă cu felurite caraghiozități. Ba își făcea din hârtie o pălărie mare cilindrică și o puneă cine știe cum pe cap și, sprijinindu-se pe un ciomag, începea să borborosească; apoi imita mersul primarului, sau își puneă fâșii de hârtii în păr și, cu ochii în jos și gura închisă, mișca o mână ca și cum și-ar fi făcut vânt cu evantaiul pe sân, și legănându-se încetinel făcea schimonositurile ce fac puținele cucoane ale orașelului, când se duc sărbătoarea la biserică. Altă dată, când găsea în fața porții cazărmii vreo bonetă reformată, aruncată de vreun soldat, și-o puneă în cap, îndesând-o până la urechi și ascunzându-și tot părul; apoi, cu brațele întinse de-a lungul corpului, făcea de două sau de trei ori înconjurul pieței în pas cadențat, imitând cu glasul sunetul tobei, serioasă, țăpână ca dintr'o bucată, ca unul dintre cei mai îndărătnici

recruți, Dar ori și ce făcea sau spunea, nimenea n'o mai băga în seamă; numai copilașii și mai ales haimanalele de-o mai priveau.

Totuș mamele aveau grijă să o țină la distanță, pentru că într'o zi, împotriva obiceiului său, nu știu din ce i se năzărise, pusese mâna pe un băețaș de vreo opt anișori, cel mai frumos dintre cei ce-o priveau, și-l sărutase cu atâta furie pe față și pe gât, încât acesta începu să plângă și să strige de frică să nu-l omoare înăbușindu-l.

Rare ori intra în biserică. Ingenunchia și, împreunându-și mâinile ca celelalte femei, șoptea cine știe ce vorbe; dar după puțin începea să râdă și se schimonosea în diferite feluri, făcând mișcări stranii, neregulate, așa că dascălul se vedea silit s'o ia de mână și s'o dea afară.

Avea o voce frumoasă, și când era în toate mințile cânta frumușel, dar de când se țâcnise nu mai scotea de cât o bodogăneală nearticulată și monotonă, mai ales când sta în pragul casei sale sau pe treptele locuinței locotenentului, morfolind în gură smochine de India, care erau singura ei hrană.

Avea clipe de melancolie, în timpul cărorora nu vorbea, nici nu râdea cu nimeni, nici chiar cu copiii, și obișnuia să stea

înghemuită ca un câine înaintea ușii casei, cu capul ascuns în poale sau cu fața acoperită cu batista, nebăgând în seamă pe nimeni, nemișcându-se, ori și care ar fi fost zgomotul făcut împrejurul ei și nici chiar când o chema mamă-sa. Lucrul acesta i se întâmpla rar; adesea ori însă era veselă.

Soldaților, după cum am spus, nu le da nici o atenție, nici nu-i privea; păstra toate mângâierile sale numai pentru ofițeri. Inșă nu pentru toți în aceeași măsură.

După ce s'a întors de la spital, s'a mai mutat de șease sau opt ori detașamentul și veniseră ofițeri de toate vârstele, de toate felurile, cu deosebite calități sufletești. Se vedea însă că arăta mai mare simpatie pentru cei tineri, chiar dacă deosebirea între ei era de câțiva ani; dar știa mai ales să deosebească pe cei frumoși de cei urâți, cu toate că toți erau „iubirea ei”, „comoara ei”. Cu un oarecare locotenent, venit printre cei dintâi, un om ca de patruzeci de ani, **nici** nas și burtă, cu un glas răgușit și cu ochii de vampir, ea nu se putuse împăca. Ii spusese câteva vorbe dulci, când s'au întâlnit pentru întâia dată, însă dânsul, plictisit, îi răspunsese cu răutate, întovărășind vorbele cu un semn amenințător cu mâna, așa că a făcut-o să

înțeleagă odată pentru totdeauna. Și dânsa l-a lăsat în pace, nepierzându-l totuș din ochi de câte ori îl întâlnea și neîncetând să-și petreacă multe din orele serii, stând pe scările casei lui. De intra sau ieșea, nu-i spunea nici o vorbă, dar nu se mișca de acolo. În acelaș fel se purtă și cu alți doi sau trei ofițeri, cari veniră după cel dintâi. Dar mai veniră și tineri, cu chip frumos și gingaș. S'ar fi putut zice că din pricina acestora înnebunea ea, dacă nu s'ar fi știut că era nebună mai dedemult. Câte unul din ei și-a și pus în gând s'o vindece, părându-i-se că ar fi îndrăgit de dânsa sau poate chiar că o iubește. Luând însă lucrurile ușurel sau plictisindu-se repede, după două sau trei zile de încercare, lăsa totul baltă.

Altul, mai puțin filantropic și mai materialist, s'a și întrebat: — Oare e neapărat trebuincios, ca o copilă să aibă și capul cum trebuie? — și găsind ca răspuns „nu”, a căutat s'o facă pe Carmela să înțeleagă, că pentru a face dragoste, rațiunea e de prisos; dar, întotdeauna a întâlnit o împotrivire neașteptată și încăpățânată din partea ei.

La drept vorbind nu răspundea de-a dreptul cu un „nu” hotărât, pentru că poate nici nu înțelegea cum trebuie, ceea

ce îi cerea; însă, ca și din instinct, la orice atitudine sau fapt, care ar fi putut fi hotărâtoare, ea smucea mâinile una câte una, retrăgea brațele încrucișându-le pe piept și se cutremura toată, râzând cu un râs curios, ca copiii când cred că se glumește cu ei, dar nu știu singuri ce e adevărat și (râzând, caută să arate că au înțeles, tocmai pentru ca să li se spue. Inșă în acele clipe, când i se însuflețea fața și ochii îi străluceau; ea nu mai părea nebună și era frumoasă! Iar acea apărare, acea încăpățănare, dădea mișcărilor ei o modestie și o grație deosebită, îmbogăția într'un chip minunat gingășia formelor ei.

Și toți cei cari încercaseră ceva cu dânsa, se convinseseră că totul era zadarnic. Am auzit că unul dintre aceștia, povestind într'o zi doctorului încercările lui fără isbândă, ar fi spus: — Femei cu virtutea în creier, în conștiință, în inimă, în ce-oi vrea, am mai văzut destule, dar ca aceasta, care să o aibă în sânge, — da, în sânge, îți mărturisesc că n'am mai văzut.

Unii spuneau că în orice ofițer care-i plăcea, Carmela credea că vede pe al ei, pe acel ce o iubise și o părăsise. Poate că nu era tocmai adevărat, fiindcă niciodată nu pomenise nimic din tot ce s'a întâmplat. De multe ori o întrebau sau îi spuneau

câte ceva în privința asta, dar ea se făcea că nu pricepe și nici că-și aduce aminte de ceva; asculta cu toată atenția, apoi începea să râdă iar.

Și de pleca vreun detașament, ea îl însoțea până la port, iar când vaporul se depărta, ea îl saluta mișcându-și batista, dar nu plângea și nici nu-și arăta durerea. Se grăbea apoi să se întoarcă și să se ducă, să facă mărturisiri de dragoste noului ofițer. Cel care venise în urmă, i se părea că-i plăcuse mai mult de cât toți ceilalți.

V

Doctorul se întoarse după puțin și povesti ofițerului ceace am spus și noi mai sus.

Acesta, despărțindu-se, mai zise încă o dată:

— Păcat de ea! E atât de draguță!

— De sigur, dar și ce caracter nobil și mândru trebuie să aibă! -- adăogă doctorul.

Ofițerul eși. Era noaptea, târziu și pe piață nu se zăria țipenie de om. Casa lui era în partea cealaltă a pieței, peste drum de cafenea. El pășia agale și cam trist.

De sigur că e acolo, — își zicea el în sine și-și ascuția privirile, întinzând gâtul

și întorcând capul la dreapta și la stânga pentru a vedea dacă nu se zărește cineva în fața casei; dar zadarnic, căci întunericul era de nepătruns. Înainte, tot înainte, din ce în ce mai încet, oprindu-se din când în când, strecurându-se, apoi cercetând..

— Dacă aș ști că un răufăcător mă pân-
dește acolo cu cuțitul în mână,—gândi el,
—cred că aș merge mai repede și dea-
dreptul; și făcu cu hotărâre zece, douăzeci
de pași înainte.

— Ah! iat-o!

Ședea pe o treaptă în fața ușii; dar
cum era întuneric, nu-i putea vedea fața.

— Ce cauți aci? o întrebă el apropiin-
du-se.

Ea nu răspunse. se ridică în picioare,
se apropie de pieptul lui, îi puse mâi-
nile pe umeri și, cu o voce plăcută și
cu un accent, ce părea că iese din cel mai
iubitor piept din lume, îi zise:

— Te așteptam și te doream.

— Și de ce mă așteptai? — o întrebă o-
fițerul, luându-i de pe umeri mâinile, ce
încetară deodată să-i mai strângă brațele.

— Fiindcă vreau să stau cu tine! răs-
punse ea.

— Ce accent,— gândi el; s'ar putea zice
cu drept cuvânt că din inimă vorbește. Și
scoțând din buzunar un chibrit, îl aprinse

și-l apropie de fața Carmelei, pentru a-și vedea bine ochii.

Oboseala,—căci alergase toată ziua,—și acel scurt somn din care se deșteptase, îi luase de pe față obișnuita sprinteneală nesăbuită și desordonată, colorându-i-o cu un aer de lăncezeală și melancolie, așa că era cu adevărat încântătoare și numai nebună nu părea.

— O scumpul meu, scumpul meu! zise Carmela, văzându-și fața luminată de locotenent. Și întinzând mâna, cercă să-i strângă bărbia între degetul cel mare și cel arătător.

El o apucă de un braț, ea apucă cu cealaltă mână brațul ce o apucase, își lipi gura de mâna lui, i-o sărută și i-o mușcă.

Ofițerul se smuci și, fugind în casă, închise ușa.

— Comoara mea! strigă încă odată Carmela și fără să mai zică altceva se așeză din nou jos, își încrucișă brațele pe genunchi și plecă într'o parte capul. După puțin adormi.

Cum intră în casă, locotenentul aprinse lampa, își privi în grabă mâna dreaptă și văzu urma ușoară a opt dintișori, împrejurul cărora lucea încă bale din acea gură înfrigurată.

— Ce soi de dragoste o fi și asta? zise

el tare. Apoi își aprinse o țigare și începu să se plimbe prin odaie, potrivit programul micului său detașament.

— Mă voi hotărî mâine, zise el deodată și gândul îi porni într'altă parte. Se așază pe scaun, deschise o carte, citi câteva pagini, apoi iar începu să se plimbe, apoi iar citi; și în sfârșit se hotărî să se culce. Aproape sfârșise să se desbrace, când îi veni în minte o idee, se gândi puțin, alergă la fereastră, întinse mâinile să o deschidă, dar se dădu înapoi, ridicând din umeri și se culcă.

A doua zi de dimineață, la ora obișnuită, ordonanța sa intrând în odaie în vârful picioarelor pentru a-l deștepta, se miră văzându-l sculat, mai ales că nu-i era în obicei să se scoale singur. Ofițerul îi zise surâzând:

— Nebuna e tot jos la ușă?... Ce mai face?..

— Nimic. Imi tot spune că așteaptă pe d-nul locotenent.

Ofițerul încercă să râdă și privind apoi spre soldatul, care îi peria hainele, își zicea:

— Dar ce-o fi având azi de lucrează așa de iute? După ce se îmbracă, el îi spuse:

— Vezi, acolo e?

Soldatul deschise fereastra, privi în jos și răspunse că este

— Ce face?

— Se joacă cu pietricele.

— Se uită înapoi?

— Nu.

— E chiar în fața ușii, sau mai la o parte?

— E mai într'o parte. S'o gonesc?

Locotenentul plecă, însă sgomotul săbiei îl dădu de gol.

— Bună ziua. Bună ziua! strigă copila alergând înaintea lui pe scară. Când îl ajunsese, îngenunchiă înaintea lui, scoase afară o batistă și, apucându-i cu cealaltă mână piciorul de deasupra glesnei, începu să-i curețe grăbită ghiata, șoptind:

— Așteaptă, așteaptă, încă o clipă, puțină răbdare, scumpule, — încă un moment, așa... iată, acum bine...

— Carmela! strigă cu putere ofițerul și zmucind piciorul din mânuța ei, cu o mișcare violentă se depărtă aproape în fugă, încurcat și buimăcit.

VI.

După o lună, doctorul se împrietenise deabinele cu ofițerul. Potrivirea vârstei și a firii lor, dar mai ales faptul că se găseau

împreună de dimineață până seara, într'un loc, în care nu mai erau și alți tineri de condiția lor, îi făcu să se cunoască după puțin timp destul de bine și să se dorească, așa ca niște prieteni vechi. Inșă în timpul acelei luni, unul dintre ei, ofițerul, își schimbase obiceiurile într'un chip neobișnuit. In cele dintâi zile, i se aduse niște cărți dela Neapole și câteva săptămâni își petrecu serile citind și stând de vorbă ore întregi cu doctorul. Și mai toate discuțiile se terminau cu vorbele: — E de ajuns; cred că în cazul acesta doctorii nu pot să facă mai nimic.

— Și eu voi vedea cum ai să isbutești tu, îi răspundea doctorul și cu aceste vorbe se despărțeau, pentru a începe din nou a doua zi aceleași discuții.

Intr'o zi, după ce făcuse câteva întrebări primarului, ofițerul trimise să cheme pe singurul croitor al orașelului, apoi se duse la prăvălia pălărierului și la singura pânzărie și după patru zile eși la plimbare, îmbrăcat în haine de pânză rusească, cu o mare pălărie albastră în cap și c'o panglică albastră la gât. In aceiaș seară, întâlnind pe doctor, îl întrebă:

— Ei, ce mai e nou?

— Nimic.

— Nici un semn măcar?

— Nimic, nimic.

— Puțin îmi pasă, răbdare.

Iar celalt îi răspunse hotărât:

— Mă îndoiesc.

Perceptorul urmăse câtva timp conservatorul și știa să cânte cu multe instrumente. Intr'o zi ofițerul se duse la el și-i spuse fără multă vorbă:

— Mi-ai face mare plăcere, îi zise el — dacă m'ai învăța să cânt cu chitara.

Și începu chiar din acea zi să-i dea lecții de chitară, iar locotenentul învăța de minune și, după puțin timp, era în stare să se acompanieze când cânta din gură.

— Dumneata trebuie să ai și un glas frumos, îi spuse într'o zi profesorul; și avea dreptate, vocea lui era destul de plăcută.

Și începu ofițerul să învețe să cânte și din gură, iar după o lună cânta cu chitara toate cântănetele siciliene, cu atâta grație și dulceață că-ți era mai mare dragul să-l asculți.

— Hei, am avut aci un ofițer care cânta așa de bine! îi spunea adesea perceptorul.

— Dar mai ales, — adăogă într'o zi, — cânta foarte des o arie... așteaptă... oh! cât o cânta de bine! Se începea, îmi pare... și era de el făcută... a, da, așa începea:

Carmela, la picioarele tale,
 Șezând cuprins de vrajă
 Privindu-te în ochi,
 Și fața sărutându-ți,
 Imi voi petrece viața!

Și'n cea din urmă zi a mea, la sânu-ți
 Al meu dor fără seamăn,
 Ți'l voi trimete înseninat,
 Ca un copil nevinovat,
 Și așa voi muri.

— Mai cântă-mi-o odată.

Și perceptorul o repetă.

— O poți cânta și dumneata?

Și o cântă și ofițerul.

Intr'altă zi, după ce vorbi mult, cu tutingiul de alături, se duse la vagmistrul de carabinieri și îi spuse:

— Mi s'a spus că dumneata știi foarte bine scrima.

— Eu? Dar, Dumnezeule, de doi ani n'am mai pus mâna pe sabie.

— Vrei să schimbăm câteva lovituri de sabie din când în când?

— Cu plăcere!

— Așa dar să hotărâm ceasul. Și-l hotărâră.

Din acea zi, în toate diminețile, lumea care trecea prin piață auzea în casa loco-

tenentului un mare zăngănit de săbii, zgomot de picioare și strigăte. El și vagmistrul făceau scrimă.

— Incercarea asta ai putea s'o părăsești, spuse într'o zi doctorul ofițerului. E vre-un semn?

— Nici unul, însă o încercare nu strică. Mi s'a spus că și el (locotenentul cel de demult) trăgea în fiecare dimineață cu vagmistrul, tocmai pe la acelaș ceas, și că ea, neplăcându-i i/să privească, cobora în piață.

— Oh, da, răspuse doctorul, aceasta e altă chestie, scumpul meu, altă chestie!..

VII

Trecuse o lună din ziua când noul detașament sosise. Intr'o noapte, ofițerul, stând cu doctorul la o măsuță în odaia sa, tocmai în timpul când mica flacăară a candeliei, pâlپând, era gata să se stingă, îi zise:

— Cum vrei s'o sfârșesc? Mi-e teamă să nu înebunesc și eu, acesta are să fie sfârșitul. Vezi și mi-e rușine de mine însumi, sunt momente în care mi se pare că toți râd de mine pe la spate.

— De ce să râdă? îl întrebă doctorul.

— De ce? reluă celalt căutând să câștige timp pentru răspuns.. să râdă de..

râvna mea, de această milă pentru sârmana nenorocită, cât și de încercările mele zadarnice.

— Râvnă! Milă! Acestea nu sunt lucruri care să dea pricină de râs

Apoi se uită drept în ochii lui și-i zise:

— Spune-mi adevărul, ești îndrăgostit de Carmela?

— Eu? exclamă cu putere ofițerul, și rămase nemișcat, cu aerul întrebător, roșindu-se până la rădăcina părului.

— Da, tu! — îi răspunse doctorul. Spune-mi adevărul, fii sincer, oare nu sunt eu prietenul tău?

— Prieten, da, însă pentru a-ți părea că sunt sincer, nu cred că e nevoie să-ți spun ceea ce nu e adevărat.

Tăcu o clipă, apoi începu să vorbească înainte, grăbit, făcându-se, când palid, când aprins, bâlbâind, încurcându-se, contrazicându-se ca și un copil prins asupra greșelii și silit să povestească pozna făcută.

— Eu îndrăgostit? Și de Carmela? De-o nebună? Te înșeli, prietene! Dar cum ți-a trăznit așa ceva prin cap? În ziua când acest lucru ar fi adevărat... îți dau dreptul de-a spune colonelului meu, că m'am apucat de prostii și că ar fi nevoie să fiu închis cu nebunii. Indrăgostit!... Mă faci să râd. Mi-e milă, ce e drept, de acea sâr-

mană ființă, da, chiar, o mare milă, dacă vrei, ba, nici nu știu ce aș da s'o văd vindecată. Pentru sănătatea ei aș face orice sacrificiu, m'aș bucura de vindecarea ei, ca și cum ar fi din neamul meu... E drept, dar dela aceasta, până a fi îndrăgostit, mai va! Vroiesc lucrul acesta, după cum de sigur că vroiești și tu, căci mai întotdeauna mila merge la un loc cu simpatia... Dar mai voesc și pentru faptul că se zice că a fost o copilă bună și iubitoare, că pe cel dintâi drăguț al ei l-a iubit din toată inima, cinstit, cu gândul de a fi odată soția lui, nevoind însă să-i încredințeze cinstea ei, înainte de a-i purta numele... Aceasta e adevărata virtute, scumpul meu, și pentru aceasta o admir, mă înțelegi? Și acea sărmană mă face s'o compătimesc cu atât mai mult, cu cât merita să întâlnească o fericire cu totul alta, în loc de nenorocirea care a atins-o. Cum să n'o compătimesti și să nu-i dorești binele? Oare felul nebuniei ei nu este expresia unui suflet prea frumos? Din gura ei, eu n'am auzit decât cuvinte dulci și mângâieri, și acele puneri de mâni pe umerii mei, acele desmierdări și sărutări de mâni, sunt de sigur fapte de nebunie, dar nu dintre acelea care să treacă hotarul bunei cuviințe. Ai văzut-o oare făcând vreun fapt necinstit? Ei vezi, tocmai

pentru acestea 'mi-e simpatică. Sărmana copilă, părăsită de toți.. silită să ducă o viață de câine.. Ți-o spun lămurit, că îi doresc tot binele, din suflet. Dar frumusețea ei.. căci e frumoasă.. frumoasă ca un înger, nu se poate zice că nu e adevărat, privește-i ochii, gura.. mânilor, i-ai văzut vreodată mânilor? Și părul? Purtându-l așa zbârlit, pare o sălbatică, dar ce păr frumos!.. Dar să fie îmbrăcată altfel! Ei da, și acea frumusețe o să mă facă să simt pentru ea mai mult decât milă. Privind-o nu mă pot opri de a nu-mi spune: păcat că acest ochi de soare nu se poate iubi! Dar știu că acea copilă, dacă ar avea mintea ca celelalte, ar fi un chip, care ar putea întoarce capul ori și cui.

„Și chiar acum sunt clipe în care, dacă n'ai ști că e nebună, ai fi în stare să faci cine știe ce lucru, de pildă, când te privește drept în ochi și surâzându-ți îți zice: — Scumpul meu. Iar seara pe întuneric, când nu-i văd fața, ci o simt numai, vorbindu-mi și spunându-mi că mă așteaptă și că ar vrea să stea cu mine până dimineața, că sunt îngerul ei.. sau mai știu eu ce!.. în acele momente nu'mi mai pare nebună. Eu o privesc, o ascult ca și cum ar fi în toată firea și simt cu adevărat ceea ce'mi spune.. și te asigur, că atât

timp cât ține părerea, inima-mi bate, îți spun, ca și cum aș fi îndrăgostit..

„Și încep s'o chem pe nume, nici eu nu știu pentru ce.. cu ideia, cu gândul că ea trebuie să-mi răspundă ceva, care mi-ar arăta-o vindecată deodată..

„Carmela! o strig eu. Iar dânsa:

— Ce vrei?

— Nu este așa că tu nu mai ești nebună? o întreb eu.

— Eu și nebună? îmi răspunde ea și cată la mine cu un aer atât de uimit, că m'ar făcea să iur că într'adevăr nu e nebună.

— Carmela! o strig atunci din nou, înfrigurat de o speranță. Mai spune-mi odată că nu ești nebună!..

Și ea mă privește puțin fără să clipească, apoi izbucnește deodată într'un râs puternic.

— Oh, crede-mă prietene, atunci, în acea clipă, m'aș da cu capul de pereți. Tu știi cât am făcut pentru a-i reda judecata, însă nu știi tot. Aproape în fiecare seară am adus-o în casă la mine, i-am vorbit ore întregi, i-am cântat mai toate cântănetele ce i le cânta iubitul ei, am început să-i spun că sunt îndrăgostit de ea, m'am făcut că plâng și disperez, o lăsam să facă cu mine tot ce vrea, să mă sărute, să mă

îmbrățișeze, să mă desmerde ca pe un copil.. I-am făcut și eu acelaș lucru, dar cu ce inimă, te las pe tine să'ți închipui, n'aș putea să spun de simțeam fiori, frică, rușine, părere de rău sau de toate; îți spun numai, că sărutând-o tremuram și mă îngălbeneam ca și cum aș fi sărutat un mort. Câte odată mi se părea că fac o jertfă mare și mă simțeam aproape mândru, alte ori îmi părea că săvârșeam cea mai mare crimă și simțeam groază de mine.. Nu pot dormi toată noaptea, pentru că o știu înghemuită dinaintea ușii mele, și, urmărit cum sunt de acest gând, îmi pare că trebuie s'o văd dintr'un moment într'altul bătând în geam, arătându-și la geam acea față turburată, țintindu-și în ochii mei ochii ei nemișcați și fără privire! Alte ori mi se pare că o aud urcându-se pe scară și, dintr'odată, mă ascund în pat, sau mi se pare că îi aud jos în piață râsul.. și râsul acela îmi face impresia unei mâni de ghiață, care mă apucă de inimă și atunci curajul îmi lipsește pentru a mă alătura de fereastră ca să privesc. Mă căsnesc să citesc sau să scriu, însă gândul meu e tot spre dânsa; tot mereu sunt trist, neliniștit, aproape fricos, nu știu nici eu de ce. Și atunci mă întreb, când voi sfârși oare cu o viață așa de turburată și cum, sau ce urmă va ră-

mâne în inima mea; dar nu îndrăznesc să'mi răspund, mi-e frică de răspunsul meu, și-mi pun mâinile în păr.. ca un disperat.. Oh! prietene! încredințează-mă că n'am să înebunesc, căci simt cum mi se învârtește capul și că nu'mi mai pot stăpâni viața.. nu mai pot!.. nu mai pot!..”

Și întinse o mână pentru a apuca mâna doctorului. Acesta își mai apropie puțin scaunul de al lui și, ne mai putând scoate nici un cuvânt, de mișcat ce era, îi puse mâinile pe umeri, îl privi și-l îmbrățișă.

De odată ofițerul înălță capul și privi pe doctor drept în ochi, cu o privire în care strălucea începutul unui surâs.

— Ei, ce e? — întrebă doctorul.

— Și dacă se însănătoșează?—exclamă ofițerul cu fața înseninată de odată; dacă ar fi din nou tot cum a fost odată; dacă și-ar recâștiga judecata și inima, cum le avea mai înainte și ochii ei ar pierde acea lumină stranie și acea căutătură de ghiață, care mă înfricoșează; dacă acea gură n'ar mai râde cu acel râs oribil și mi-ar zice într'o zi:—Îți mulțumesc, te binecuvintez, mi-ai redat viața, te doresc, te iubesc.. și ar plânge! De-aș putea-o vedea plângând, să o simt că judecă, să o găsesc în totdeauna pieptănată și îngrijită ca pe celelalte fete; să o văd ducându-se la biserică

pentru a se ruga și înroșindu-se ca mai înainte, încercând ca, într'o a doua copilărie, aceleași simțiri ce au făcut-o să-și piardă mințile!... Și de-aș putea spune că eu am schimbat-o așa, că eu am făcut-o să re trăiască, că i-am dat toate speranțele tinereții și că am redat-o familiei și iubirii.. oh, prietene! — exclamă el strângându-i mânilor și privindul cu ochii umezi, mi-ar părea că sunt și eu un Dumnezeu, că am creiat și eu ceva și că am câștigat două suflete, care să trăiască două vieți, — a mea și a ei, — mi s'ar părea că acea ființă este a mea, că soarta mi-a trimis-o și aș duce-o înaintea mamei ca și pe un înger.. Cred că aș înebuni de bucurie: — Oh! de s'ar putea! de-ar fi adevărat! Iși coprinse fruntea cu mânilor și începu să plângă.

— Oh! dragostea mea! — se auzi strigând tocmai atunci în piață.

Ofițerul se ridică în picioare și spuse hotărât doctorului:

— Lasă-mă!

Celalt, strângându-i mâna, îi zise:

— Fă-ți curaj! și plecă.

Locotenentul rămase câțva timp nemișcat în mijlocul odăii, apoi se îndreptă spre ferăstră, o deschise, se trase un pas înapoi și rămase puțin să privească frumoasa pri-

neliște ce i se înfățișa ochilor. Era o noapte senină, clară, fără vânt, prielnică dragostei. În fața sa, în partea cea mai de jos a orașelului, zărea acoperișurile, străzile pustii, portul, plaja, peste care albul lunii bătea cu atâta putere, că ai fi văzut ca ziua pe cineva ce trecea, și marea liniștită cu o față unsuroasă ca a untdelemnului, și în zare, departe, munții Siciliei înălțându-se, atât de bine văzuți, ca și cum ar fi fost aproape; iar peste tot o liniște adâncă..

— O! de-aș putea și eu să mă bucur pe deplin de această dulce pace! — gândi în sine ofițerul, cercetând cu privirea nemărginitul mării. Apoi se apropie de ferastră, foarte mișcat și privi în jos. Carmela sta înaintea ușii.

— Carmelo! o strigă ofițerul.

— Scumpule!

— Ce faci acolo?

— Ce fac?... Aștept; de sigur că știi. Aștept să mă chemi sus. Nu mă vrei astăseară?

— Stai că vin acuma să-ți deschid.

Carmela, de mulțumire, începu să bată din mâni și să sară în sus. Ușa se deschise și apără în prag ofițerul cu o lumânare în mână. Carmela intră, îi luă din mână sfeșnicul, trecu înaintea și începu să urce, în grabă, zicând: — Vino, săracuțule,

vino... Apoi întorcându-se spre a-l lua de mână: — Dă mâna încoa, micuței tale, frumos tinerel,—și îl duse de mână până în odaia lui.

Aci ofițerul o așază pe un scaun înaintea lui și, cu o răbdare de sfânt, începu să repete toate încercările, toate probele zilelor trecute, născoci și alte noi, le încercă de mai multe ori, cu mai mare îngrijire și cu o răbdare mai vie, prefăcându-se că iubește, că urăște, că e mâniat, că e îndurerat, că e disperat, însă zadarnic. Ea îl privea, îl asculta chiar cu atenție, dar, după ce sfârșea, îl întreba izbucnind în râs:

— Dar ce ai? — sau îi zicea: — Sărmane, mă îndurerezi cu astea!

Și îi lua mâinile de i le săruta cu aerul celei mai mari mile.

— Carmelo! spuse încă odată ofițerul, pentru a încerca o altă probă.

— Ce vrei?

El îi făcu semn să se apropie. Ea se apropie încet, privindu-l cu dragoste în ochi și deodată se aruncă la pieptul lui, înlănțuindu-i gâtul cu mâinile și-l sărută, spunând cu glasul înăbușit:

— Scumpule! Scumpule! Scumpule!..

Sărmanul tânăr, nici că mai știa unde îi era capul, îi puse și el un braț împrejurul mijlocului și, săltând-o în sus, se apro-

piă încetul cu încetul până ce, fără să bage de seamă, căzură pe canapeaua de lângă masă... Carmela se ridică de odată în sus, fața i se făcu serioasă, părea că se gândeste la ceva și îngână cu o ușoară expresie de dezgust:

— Ce vrei să faci?

Ofițerul văzu într'aceasta o licărire de nădejde și rămase mut și nerăbdător, privind-o.

Carmela rămase și ea gânditoare, cel puțin așa părea, încă o clipă și apoi, surâzând, într'un mod deosebit, ca și cum n'ar fi răs mai înainte:

—oare suntem căsătoriți noi amândoi?...

Ofițerul scăpă un strigăt și cu ochii spre cer și cu degetul pe buze, palid, înfrigurat, se gândi o clipă ce să răspundă. În acea vreme însă, Carmela, ridicând ochii, văzu o pălărie cilindrică agățată într'un cui în perete: isbucni în răs, puse mâna pe ea, o vârâ în cap și, scâncind și strigând, începu să sară prin casă.

— Carmelo! strigă cu durere ofițerul; dar fu și mai rău.

— Carmelo! mai strigă încă odată, tânărul, repezindu-se spre ea.

Ea, înspăimântată, fugi pe scări, după puțin fu jos în piață, tot săltând, strigând, și ne mai putând de răs.

Ofițerul se apropie de fereastră.

— Carmelo! strigă încă odată cu glasul stins, apoi acoperindu-și fața cu mâinile, căzu pe un scaun.

VIII

A doua zi, de dimineață, se duse acasă la doctor. Acesta, cum îl văzu cu ochii roșii și cu fața schimbată, pricepu că vine să ceară sfaturi și încurajare. După ce se așeză, începu o spovedanie în toată regula. Ofițerul, însă, nici că-l asculta, părând muncit cu totul de alt gând. De odată se însenină și după ce-și isbi fruntea cu mâna spuse:

— Ah! și tocmai la asta nu m'am gândit niciodată.

— La ce să te gândești? îl întrebă doctorul.

Celalt însă nu răspunse; luă o bucată de hârtie, un toc și începu să scrie cu furie. După ce sfârși, citi:

Domnule Locotenent,

Fără formule, cum e obiceiul între noi militarii, — eu comand de-o lună și jumătate detașamentul din Y, pe care și d-v-l-ați comandat acum trei ani, în lunile Iulie

August și Septembrie. Am cunoscut aci o copilă de optsprezece, douăzeci de ani, care se numește Carmela; e nebună de doi ani și a înebunit, se zice, din cauză că v'a iubit pe d-voastră. Trebuie să știți bine ce s'a întâmplat între d-voastră și dânsa, ba mai mult încă, trebuie să cunoașteți și caracterul nebuniei ei, pentru că, după cum mi s'a spus, vi s'a scris de nu știu cine de aci. Starea deosebit de nenorocită, în care se găsește această copilă, m'a isbit foarte mult, chiar de cum am văzut-o și a deșteptat în mine un adânc sentiment de milă față de dânsa; am încercat tot ce mi-a stat în putință pentru a-i reda judecata. Mă îmbrăcai ca și d-v., învățai să cânt și mă conformai în totul obiceiurilor d-voastră, după cum am aflat de la persoanele care v'au cunoscut. M'am făcut c'o iubesc, i-am vorbit de d-voastră, dar totul a fost zadar. Nici că vă puteți închipui cât de dureros mi s'a părut când mi-am văzut încercările căzând una câte una, cu toată nădejdea pe care o aveam. Mai este însă un singur mijloc de încercat și acela este în mâna d-voastră; veți face cu aceasta o faptă generoasă. Ascultați: se zice că unul dintre mijloacele cele mai bune pentru însănătoșirea nebunilor ar fi acela de a reprezenta cu toate amănunțimile și cu cea

mai mare exactitate unele din întâmplările mai de seamă ce au precedat boala lor, fie că au fost sau nu cauza de căpetenie.

M'am gândit că, făcând să se repete din nou în fața Carmelei scena plecării d-v., s'ar putea produce vreun efect oarecare. Am întrebat multe persoane din orașel, însă n'am putut afla de cât că ați plecat noaptea, că ați luat masa de seară împreună cu primarul, vagmistrul de carabinieri și alte persoane. Dar amănunte asupra mesei și a plecării d-voastră nu și le mai amintește mai nimeni. Vă rog din suflet, cum poate să roage unul a cărui inimă urmărește o operă de caritate, care-l costă puțin sau de loc, pe acel care ar putea-o s'o facă, dând viața și fericirea cui e de dat. Scrieți-mi tot ce vă amintiți; spuneți-mi nume de persoane, cuvântări, fapte, ori și ce. Dar mai ales, vă rog, să-mi scriți ora și minutul celor mai de seamă incidente și povestiți-mi lucrurile cu claritate și rânduială. Faceți-mi acest mare bine pe care vi-l cer, vă rog, Vă voi fi recunoscător toată viața. Nu mai adaug nimic; încredințez inimii d-voastră nobile încercarea aceasta și, strângându-vă mâna ca un adevărat camarad, vă spun „adio”.

— Cum ți se pare?

— Admirabilă, îi răspunse doctorul, care ascultase cu cea mai mare atenție. Li știți numele? regimentul? locul? — Primarul le știe pe toate. — Și crezi că-ți va răspunde?

— De sigur.

Și i-a răspuns.

I-a răspuns o scrisoare de opt pagini, în cari erau scrise toate amănuntele cerute, împreună cu persoanele, lucrurile, cuvântările, orele, tot, tot. Dar nici o vorbă, nici o aducere aminte a iubirei trecute, nimic mai mult de cât ceia ce privea cina și plecarea; nici o silabă afară de răspunsurile la întrebările puse; nici cea mai mică urmă de milă pentru Carmela. Dar din acea scrisoare, goală și rece, se înțelegea că, scriind, trebuie să fi simțit în deajuns de mult chinul remușcării, căci de n'ar fi fost așa, s'ar fi găsit cea mai mică urmă de plâns sau părere de rău. Sfârșitul ar fi trebuit să spună cel puțin: — Nădăjduesc... etc.; dar nimic: „O oră după miezul nopții, pleacă vaporul. Vă salut”. Și apoi iscălitura.

IX

— Înțeleg! zise doctorul, după ce prietenul său isprăvi cititul scrisorii, pricep acum de ce nici unul dintre acei cari

au fost de față atunci, nu au fost în stare să ne povestească amănunte.

Chiar în acea zi începură pregătirile pentru încercarea de căpetenie. Se duseră la primar, la judecător, perceptor, la vagmistru și la toți ceilalți, cu care acum erau în cea mai mare prietenie; și doctorul cu argumentele științei, celălalt cu ale inimii, cu puterea judecății, isbutiră să-i facă pe toți să înțeleagă de ce era vorba și să se asigure de ajutorul lor, ba mai mult, să-i facă și pe fiecare să învețe pe de rost, partea ce trebuia să recite.

— Fie cerul laudat! exclamă ofițerul, eșind din casa perceptorului, cel din urmă vizitat; am făcut greul.

Trimiseră și după mama Carmelei, cu care trebui mult mai puțină osteneală de cât cu primarul sau ceilalți oameni, pentru a o face să priceapă ce se pregătea.

— Buni oameni, ce e drept, nici că mai e îndoială, oameni să-i pui și în sân.

Carmela de câteva zile, nu se cam simțea bine și stătea mai mult acasă. Ofițerul și doctorul se duseră să o caute. Ședea jos în fața porții, rezemată cu spatele de zid. Când îl văzu, se ridică, mai puțin repede ca de obicei, se îndreptă către locotenent și încercă să-l îmbrățișeze, spunând cu glasul pierdut cuvintele obișnuite.

— Carmelo! zise locotenentul, îți aducem o noutate.

— O noutate, o noutate, o noutate? repetă dulce, Carmela, mângâindu-l de trei ori cu palma pe bărbie.

— Mâine plec de aci.

— Eu, eu plec de aci. Plec de aci. Părăsesc această insulă. Plec cu toți soldații mei. Mă duc în vapor și vaporul mă va duce departe, departe, — și ridică brațul, pentru a arăta în depărtare.

— Departe, departe..., îngână Carmela, privind spre partea în care arătase ofițerul. Părea că se gândește o clipă, apoi rosti cu un aer și un accent cu adevărat nepăsător: — Știu, vasul cu aburi... care fumegă, și încercă încă odată să îmbrățișeze pe ofițer, chemându-l cu numele obișnuit.

— Nimic! se gândi el, clătinând din cap.

— Trebuie să-i spui lucrul acesta de mai multe ori, — îi zise doctorul. Să mai așteptăm.

Se depărtară, după ce-i spuseră Carmelei să nu-i urmeze.

Masa era hotărâtă pentru seara următoare. În aceiași seară, Carmela se duse să stea înaintea ușii ofițerului, după cum îi era obiceiul. Acesta, cum se întoarse,

trimise s'o cheme în casă, unde ordonanța după ordinele primite, îngrămădise totul, ca și cum cu adevărat ar fi avut loc plecarea. Masa, scaunele, canapeaua, toate erau pline cu rufărie, haine, cărți, hărți azvârlite de-avalma, iar în mijlocul casei, două cufere deschise, în care soldatul începuse să pue hăinăria.

Carmela, cum văzu acea neregulă, făcu o mișcare de surprindere și privi surâzând în ochii ofițerului.

— Imi gătesc lucrurile de plecare, zise ofițerul.

Carmela mai privi înc'odată, împrejurul ei, prin odae, încrețind sprâncenele, mișcare ce nu cam obișnuia să facă. Ofițerul se uită la ea cu băgare de seamă.

— Mă duc, mă duc departe de aci, plec cu vasul acela cu aburi..

— Pleci cu vasul cu aburi?

— Da... plec mâine seară.

— Mâine seară, repetă Carmela ca o mașină și, văzând chitara pe un scaun, isbi coardele cu un deget și le făcu să sune.

— Nu-ți pare rău că plec? Nu-ți pare rău că n'ai să mă mai vezi?

Carmela îl privi drept în ochi, apoi plecă fruntea și rămase pe gânduri. Ofițerul nu-i mai spuse nimic și începuse să vorbească.

scă încet cu soldatul, ajutându-i să împacheteze hainele.

Copila îl privea fără să miște. După puțin, ofițerul se duse lângă ea și îi zise:

— Acum du-te Carmelo; ai stat destul aci; hai, du-te acasă.

Și luând-o de braț, o împinse ușor spre ușă. Ea se întoarse și întinse brațele, ca să-l îmbrățișeze...

— Nu vroi... îi zise ofițerul.

Carmela bătu de două-trei ori cu picioarele, gemu, întinse brațele, îl apucă de gât, îi trecu gura pe obraz fără să-l sărute, ca și cum s'ar fi gândit la altceva, apoi plecă încet, încet, fără să râdă, fără a-și mai întoarce capul, cu o față ce nu arăta nimic, ca un aiurit care în acelaș timp se gândește la o sută de lucruri și tot de odată la nimic.

— Ce-o fi asta? gândi ofițerul. Să fie un semn bun? Să dea Dumnezeu! Să sperăm!

A doua zi nu mai ieși din casă și nici nu mai vru să vadă pe Carmela, cu toate că știa că ea șeade tot în fața casei lui, ca de obicei. Intrebuință toată după amiaza în vederea încercării de seara. Locuința lui se compunea din două mici odăi și o bucătărie. Intre odaia de dormit și ușa de intrare, se găsea odaia cea mai

mare, ale cărei ferestre, ca și ale celeilalte, dădeau tot spre piață. În această oădă puse să se pregătească masa. Birtășul, vecinul său, îi pregăti o masă mare; așeză totul cu cel mai mare lux și servi la masă chiar el, după cum făcuse acum trei ani cu celalt ofițer. Pe la nouă ceasuri veni cel dintâi invitat: doctorul.

— E jos aci, spuse el prietenului său pe când intra, mi s'a plâns că nu te-a văzut până acum. Am întreat-o de se simte bine, însă dânsa, după ce m'a privit drept în ochi, îmi răspunse: — vaporul cu aburi, — însă nu mai râse. O! cine ar putea spune, ce i-a trecut atunci prin cap? Numai Dumnezeu. Dar să vedem splendida pregătire.

După ce aruncară amândoi o privire asupra mesei, începură să se sfătuiască între ei asupra felului cel mai bun de a conduce reprezentăția acelei comedii, sau mai bine zis a acelei drame, căci era cu adevărat o dramă și dintre cele mai serioase.

După ce s'au înțeles: — O, dacă toți ar fi învățat partea care-i privește? — zise doctorul. Ofițerul îi răspunse că nădăjduia că da.

Cu puțin înaintea de ora zece, auziră jos la ușe zgomot de picioare și un sunet confuz de glasuri.

— Au venit! spuse doctorul și se apropiă de fereastră.

— Sunt chiar ei.

Soldatul coborâ să le deschidă. Doctorul aprinse cele patru sfeșnice, care să găseau în cele patru părți ale mesei.

— Cum îmi bate inima! zise ofițerul.

— Curaj, curaj, îi răspunse prietenul, strângându-l de mână.

Tot atunci se auzi și Carmela strigând:

— Mă duc și eu pe vaporul cu aburi,— și apoi bătu din palme.

— Curaj! repetă în grabă doctorul la urechea prietenului său, o auziși? Incepe să i se fixeze în cap acea idee, semn bun, iată invitații.

Ușa se deschise și intrară surâzând, făcând plecăciuni, primarul, judecătorul și toți ceilalți, cari se adunaseră la cafenea. Pe când ofițerul saluta și mulțumia unuia și altuia, doctorul șopti un cuvânt ordonanței, care ședea mai la o parte, și acesta dispăru. După puțin timp, fără ca cineva să bage de seamă, se întoarse cu Carmela, și amândoi, furișându-se în vârful picioarelor, pe lângă zid, intrară în odaie.

— Să stăm, zise ofițerul.

Toți se așezară. Zgomotul scaunelor mișcate și acel oh! lung și fericit ce-l scăpară cei înfometați, așezându-se la masă, făcură

să nu se bage de seamă ușoara sfortare ce trebui să facă ordonanța, pentru a opri pe Carmela, care, zicând: E o zi de când nu l-am văzut! deschisese ușa și încercase să se arunce spre ofițer. Ordonanța o opri, așeză un scaun lângă ușe și o sili să șeadă, deschise apoi canaturile atât cât să lase un gol cam de o palmă; ea se așeză cu capul în acel gol și privi. Nici unul dintre comeseni nu se întoarse spre acea parte, nici unul nu privi câtuși de puțin, și nici Carmela nu se mișcă.

Incepu... și apoi crescú încetul cu încetul, un zgomot nelămurit de furculițe, cuțite pahare și farfurii isbite, râsete și voci răgușite, ce căutau să se înveselească. Toți, afară de doctor și locotenent, mâncară cu cea mai mare poftă și închinău cu veselie. Se aduseră laude nemai pomenite disciplinei, virtuții, valorii și buneii educații a soldaților, a caporalilor și a sergenților detașamentului, apoi preamăriră deosebitul gust al vinului și al mâncărilor, vorbiră apoi de timpul, ce era foarte frumos, o noapte încântătoare, și de călătoria, care trebuia să fie cât se poate de plăcută. Discutară apoi și politică, apoi din nou despre soldați, iar despre călătorie, și aide aide, glăsuind din ce în ce mai tare, golind paharele în grabă mare, până ce toate

fețele se luminară ca de auroră și ochii scânteiară, mișcările buzelor se făcură din ce în ce mai grele, iar cuvintele se înșirau fără nici o legătură. Fără să bage de seamă, mai fiecare își luase partea sa în serios și se producea de minune. Dar, cu cât ceilalți uitau pentru ce veniseră și se înfierbântau în veselie, cu atât ofițerul simțea crescându-i bătăile inimii și-și ascundea mai cu greu pe față furtuna sufletului. Nici unul însă nu băgase de seamă, afară de doctor, care îi repeta încet să-și facă curaj, având însă grije să nu piardă din vedere pe Carmela. Aceasta sta tot nemișcată și cu fața vârată între cele două canaturi. Ordonanța, când prinse momentul potrivit, plecă.

Deodată intrară în odaie trei soldați, pușeră în spate fiecare câte unul din cele trei cufere, ce erau mai la o parte, și eșiră. Carmela îi urmărea cu privirea în toate mișcările lor, până ce dispărură și apoi își îndreptă ochii tot spre ușă.

Doctorul spuse o vorbă la urechea primarului.

— O urare! exclamă acesta de odată, ridicându-se în sus cu paharul în mână.

— O urare pentru sănătatea acestui valoros domn locotenent, care comandă bravul detașament al insulei, care detașament

acum pleacă, dar despre care însă va rămâne pentru totdeauna o frumoasă aducere aminte, neperitoare, nemuritoare, a bravului detașament pe care îl comandă acest valoros..

Gândi puțin și apoi cu hotărâre:

— Să trăiască domnul locotenent, care pleacă acum! Și toți ceilalți ciocniră cu zgomot paharele, răspândind vin pe masă. Strigară: Să trăiască!

Primarul recăzu cu greutate pe scaun. Mai făcură și alții urări cam de acelaș fel, după care începură din nou să discute, toți de odată, iar despre soldați, politică, vin și călătorie.

— Domnule perceptor, cântă-ne o canțonetă! strigă doctorul.

Toți îl rugară într'un glas. Perceptorul făcu nazuri, ceru iertare, se făcu rugat puțin, apoi surâse, tuși, puse mâna pe chitară și cântă două sau trei versuri. Comensii începând a face zgomot, îl întreruseră.

— Acum! e rândul meu! — strigă atunci ofițerul și toți tăcură. Luă chitara, o acordă, se ridică în picioare, prefăcându-se că se clatină și începu.. Era galben iar mâinile îi tremurau.

Carmelo, la picioarele tale
Șezând coprins de vraje,
Privindu-te în ochi
Și fața sărutându-ți,
Imi voi petrece viața...

Carmela asculta din ce în ce mai atentă, încruntând din ce în ce mai mult sprâncenile, ca și cum un gând profund îi turbura mintea.

— Bine! Bravo! Cântă ca un zeu! strigară într'un glas toți ai mesei. Ofițerul urmă:

Și'n cea din urmă zi a mea, la sânu-ți
Al meu dor fără seamă,
Ți-l voi trimete înseninat,
Ca pe-un copil nevinovat,
Și așa eu voi muri...

Și vorbele și muzica, totul era ca în noaptea aceea.

— Bravo! bine! repetară toți. Ofițerul căzu ca zdrobit pe scaun, toți reîncepură să strige. Carmela, nemișcată ca o statuie, privea cu ochiul mărit, țintit asupra ofițerului; doctorul o urmărea cu coada ochiului.

— Tăcere! strigă locotenentul. Toți tăcură și fiindcă fereastra era deschisă se auzea de jos din piață o muzică veselă de

flaute și de violină și o gălăgie de lume înebunită.

Erau cei zece doisprezece lăutari ai orașelului, înconjurați de lume multă, care credea cu adevărat că detașamentul trebuie să plece.

Carmela se trase înapoi și se întoarse spre fereastră. Fața ei începu să se însuflețească ușor, pe când ochii i se mișcau într'una de la fereastră la ofițer, de la el la ceilalți de la masă, de la ei la fereastră, ca și cum ar fi vrut să asculte bine muzica, dar să nu piardă nici cea mai mică mișcare a mulțimii.

Cum încetă muzica, lumea de jos începu să bată din palme, după cum făcuse în aceiași împrejurare acum trei ani.

În acea clipă se apropie ordonanța cu pași grăbiți și spuse locotenentului:

— Domnule locotenent, vaporul e gata de plecare!

Locotenentul se sculă și zise:

— Trebuie să plec.

Carmela se sculă în picioare încet încet, ținând ochii țintiți asupra lui, mișcând puțin scaunul.

Toți invitații se ridicară și se strânsură în jurul locotenentului. În acelaș timp se arată mama Carmelei, care intră nevă-

zută în cealaltă odae, își îmbrățișă copila și-i spuse cu iubire:

— Fă-ți curaj! după două luni se va întoarce.

Carmela plecă ochii, se smuci din brațele ei și, fără să zică vre-un cuvânt, învârtind capul încet, încet, pironi din nou ochii asupra ofițerului.

Toți invitații strânseseră mâna ofițerului, ridicându-se un murmur nelămurit de mulțumiri, de urări și salutări; el încinse sabia, își puse chipiul în cap și-și zvârli după gât geanta de călătorie..

Pe când făcea toate acestea, Carmela, fără să se miște, deschise ușa, făcu apoi un pas înainte și, cu ochii ca speriați, privea când pe ofițer, când pe invitați, când ordonanța sau pe mama sa, care ședea aproape de ea. Cu amândouă mâinile își isbea fruntea, își zbârlea părul, suspina greu și trupul îi tremura ca înfrigerat.

Muzica din piață mai începu încă odată și lumea aplauda..

— Să mergem! zise cu hotărâre ofițerul și se îndreptă spre eșire..

Un strigăt puternic, disperat, ascuțit, izbucni din pieptul Carmelei. În acelaș timp, dintr'un salt, se aruncă asupra locotenentului, se agăță de el cu o putere supra-omenească și începu să-l sărute cu furie pe

față, pe gât și pe piept, sughițând, strigând, gemând, mângâindu-i umerii, brațele, capul, cum ar face o mamă fiului scăpat de înec, pe care cu puțin mai înainte îl văzuse cerând ajutor. După puțin copila căzu fără simțire pe podea cu capul la picioarele ofițerului.

Era scăpată.

Ofițerul se aruncă în brațele doctorului. Mama se aplecă și începu să sărute și să scalde în lacrimi pe fiică-sa. Toți cei de față înălțară fața și brațele în sus, în semn de mulțumire cerului. Muzica tot nu încetase să cânte...

După patru luni, într'o frumoasă noapte de Septembrie, luminoasă de părea că e ziuă, vaporul, care pornise seara din Tunis și se oprise, ca de obicei, înaintea portului micii noastre insule, mergea apropiindu-se repede de castele Siciliei. Apele erau așa de liniștite în cât vaporul părea că nici nu se mișcă.

Călătorii stau toți la pupă, privind în tăcere cerul atât de curat și marea luminată de lună.

Depărtați de ceilalți și întorși în partea opusă mersului vaporului, un tânăr și o

tânăra ședeau rezemați de parapet, strânși la braț, aproape unul de altul.

Departede departe se zărea nelămurit insula din care plecaseră și ei o priveau. Rămaseră fără să se miște, în aceeași poziție, până ce tânăra ridicând fața, șopti:

— Și totuș simt cum mi se strânge inima, când mă depărtez de sărmana mea țărișoară, în care am suferit atâta, unde te-am văzut pentru întâia oară, și unde mi-ai redat viața!...

Șiși rezemă fruntea pe umărul tovarășului său.

— Ne vom mai întoarce, îi zise el, făcând-o să întoarcă ușurel capul pentru a o privi în ochi.

— Ne vom reîntoarce în căsuța ta! întrebă dânsa cu duioșie.

— Da.

— Și seara ne vom așeza să vorbim, la aceeași fereastră de la care tu mă chemai adesea ori?

— Da!

— Și vei cânta din nou cu chitara? Vei cânta și cançoneta aceea?

— Da, da!

— Cânt-o și acum! exclamă cu patimă Carmela, cânt-o încet.

Și ofițerul, apropiindu-și gura de urechia ei, șopti:

Carmelo, la picioarele tale
Șezând coprins de vraje,

Carmela apucă cu brațele de gât pe
soțul său și izbucni în plâns.

— Sărmană și sfântă ființă!... îi zicea el
strângând-o la sân, aici, aici, pe inima mea,
numai aici!

Carmela se ridică puțin, privi în juru-i,
privi marea, insula, privi pe soțul său și
spuse:

— Oh! e un vis!

Dar tânărul, oprind-o, îi zise:

— Nu, îngere, e deșteptarea!

Și vaporul mergea ca dus de vânt..

MUTILATUL

Seara, la o anumită oră, înfățișarea câmpiei face să pătrundă în suflete o tristețe nedeslușită ce seamănă puțin strănerii de inimă ce-i cuprinde pe copii, atunci când, fugind de acasă spre a se juca pe câmpuri, din loc în loc, din țarină în țarină, merg înainte, înainte, înainte, până când deodată bagă de seamă că sunt singuri; se uită împrejur: locul e întunecat și înfricoșător; se uită înapoi; au pierdut urma drumului pe care l-au făcut; ridică ochii spre cer: soarele nu se mai vede; mama, biata femeie, așteaptă: — Oh! Doamne, ce-am făcut! strigă ei și rămân așa... ca năuciți, cu gâttejul înecat de plâns și năpădiți de bătăile inimii, care devin din ce în ce mai repezi.

Tot astfel e și tristețea ce ne coprinde sufletul puțin câte puțin, la câmp, când soarele apune și lucrurile încep a ni se

părea toate cam de aceeași culoare, și dealungul crestei munților nu se mai arată de cât o prea subțire fâșie de cer, ca aurul de galben, de-asupra căreia stelele încep a se ivi tot mai dese. E o oră tristă. Și o fac mai tristă încă monotonia, orăcăitul broaștelor și îndepărtatul lătrat al câinilor, care întrerup din când în când tăcerea desăvârșită a câmpiei. Cine la acea oră se îndreaptă pe un drum singuratec spre oraș și e departe... și nu zărește împrejur nici urmă de om și nu aude alt zgomot de cât al pașilor săi, lătratul câinilor, începe să nu-i mai placă, nu pentru că-i e frică, dar—ce știi eu? parcă ar vrea să nu-l mai audă. Trecând pe dinaintea porților livezilor și ale grădinilor, drumetul merge în vârful picioarelor ca să nu deștepte câinele îndrăcit, ghemuit înapoia ulucilor, își ține răsuflarea și-și ascute urechea; aproape a trecut de poartă, e chiar singur, când deodată aude de la spate lătratul câinelui, care îl înspăimântă cu totul.

Și tot merge fără a-și întoarce capul înapoi, dar parcă vede câinele cu botul rânjit printre șipcile gardului și cu ochii înroșiți ca turbat.. și merge mai departe; însă prin mijlocul drumului, că nu-i pasă de praf, numai să nu treacă prea aproape

de garduri; și dacă aude de la spate un sgomot de pași sau gura ce-o fac doi călători, cari vorbesc între ei, nu se întoarce înapoi să vadă cine sunt, să nu spună că e fricos; dar merge înainte, furându-i cu ochii și prefăcându-se că se uită pe câmp, îi pândește numai cu coada ochiului. Și dacă, aruncând privirea înainte, zărește în depărtare venind încet-încet doi oameni călări, înfășurați în niște largi pelerine negre, în cap cu niște chipiuri soldățești, îi crește inima, iuțește pasul și, ajuns în fața acestor doi amici neașteptați, le face loc, uitându-se la ei cu dragoste și privind cu neplăcere lungă și încruntată privire cercetătoare a celor doi... Și când în sfârșit ajunge la porțile orașului și zărește cele dintâi lămpi ale celor dintâi străzi, zice: — „Fie laudat cerul! am ajuns!”

La acea oră, cine trece pe dinaintea porții unui cimitir, nu se oprește, cu toate că nu-î trec prin minte fantasticele închipuiri ale poporului și ale copiilor, dar merge drept, întorcând ochii spre partea opusă.

Trecând prin fața altărașelor singuratece de la răscrucea drumurilor, copiii sunt aproape zăpăciți, chiar de sgomotul pasului lor, când vântul, care pătrunde prin ferestrele deschise, răsună sub bolta întunecată.

La acea oră și până când spre apus se mai vede o licărire de lumină, familiile orașenilor în viligiatură, stau pe terase și admiră în tăcere acea tristă și dulce arătare, care e căderea nopții peste câmpuri; copiii își arată unul altuia cu degetul luminile cari se ivesc una câte una în casele țăranilor, sau întreabă pe tata de numele stelelor, și „dacă în ele sunt oameni ca noi” — iar copilele, șezând deoparte cu brațul pe spatele scaunului și cu capul răsturnat pe braț, îndreptând privirea lor în munții îndepărtați, se gândesc..

Dar nu se gândesc la acei munți. În acele clipe gândul lor nu e la acea singurătate și tăcere tristă; și cu toate că sunt în mijlocul familiilor, se simt singure, părăsite; simt că le lipsește ceva, că în inima lor e un gol nețarmurit, că viața n'o trăesc; și închipuirea lor aleargă pe negândite în spre oraș; pătrunde în plăcutul zgomot al balurilor, caută și găsește scumpele arătări de atâta timp uitate, se bucură redându-le viață, aducându-și-le chiar înaintea ochilor, alături de ele, să împărtășească cu ele acea tristețe înduioșătoare și apoi socotesc timpul cât o să mai stea la țară și li se pare că a și trecut, gustând din bucuria reîntoarcerii și a celei dintâi

întâlniri cu acele scumpe înfățișări și apoi se întorc la realitate din închipuirile triste și dragi, ca dintr'un vis.

Oh! era înserării la câmp e o oră tristă! Chiar dacă ați fi alături de femeia iubită, mai fericiți de cât ori când, nu v'ar trece prin minte de cât imagini dureroase, iar buzele voastre n'ar rosti de cât vorbe triste.

Tocmai la acea oră, în seara unei zile de la începutul lui Mai a anului 1866, pe un drum deșert, care șerpuia de-a curmezișul povârnișului unui deal, lângă unul dintre altărașele de la răscrucile drumurilor, pe care e zugrăvit chipul Maicii Domnului, vorbeau șoptindu-și o tânără și un soldat. Ea, stând pe un pietroi proptit de un colț al altărașului, cu coatele sprijinite de genunchi și cu capul între mâni; el, drept lângă ea, rezemat cu spatele de zid și cu brațele încrucișate pe piept, avea în cap capela de cazarmă, pe umeri mantaua și la picioare ranița, și pe ranița o legătură.

Tânăra, cum ședea, părea că este amărâtă, obosită, și ținea ochii spre pământ.

O candelă, care ardea în fața chipului Maicii Domnului, arunca o lumină tremurătoare pe fața ei jumătate ascunsă de mâni și îi arăta ochii înconjurați de ur-

mele unui plâns îndelungat. Soldatul, încins și fără arme, părea a fi în concediu—și chiar așa era și făcea parte din una din clasele, care fuseseră rechemate la serviciu în ziua de 28 Aprilie, și a 7-a zi după publicarea ordinului regal trebuia să se prezinte comandanților districtului militar. Soldatul trebuia să fie a doua zi în orașul din apropiere, care era la o depărtare de zece mile, sau cam așa... dela acest loc.

Judecând după înfățișarea lui și a fetei, și de la tăcerea îndelungată, care era întreruptă doar de vorbe puține și încet zise, părea că ei stăteau acolo de mult.

Pe drum, nici aproape, nici în depărtare... nu era nimeni și domnea o tăcere adâncă. Numai, din clipă în clipă, se auzea un sgomot nedeslușit de voci depărtate care venea de la o casă, așezată la picioarele dealului, unde apărea și dispărea pe rând câte o lumină; erau țăranii, cari se întorceau dela câmpuri și cari, punând deoparte uneltele și ducând boii la staule, vorbeau tare între ei, de la un cap la altul al bătăturii.

Deodată soldatul se deslipi de zid și luând fata de amândouă mâinile o ridică în picioare, îi zise cu accentul de frică și de milă, cu care de obicei se vestește unei ființe scumpe ceva dureros:

— Știi... E târziu... Gigio... E timpul să plec. Măine dimineață trebuie să fie în oraș de vreme și drumul e lung.

Apoi tăcu și privi fata drept în ochii lui.

Ea, fără să deschidă gura, se lipi de el, își rezemă mâinile pe umerii lui, iar de-a-supra lor își plecă fruntea și suspină.

— Curaj, Gigio, vreo două împușcături... și mă și întorc.

— Da, te întorci! — zise ea ridicând încet capul și lăsându-și-l iar să cadă.

— Cine știe, — mai șopti ea, plângătoare și înecată.

Urmă o scurtă tăcere, după care soldatul spuse:

— Atunci.. la revedere Gigio.

Ii puse mâinile la tâmpile, îi ridică capul, o sărută pe frunte, se aplecă, luă ranița și-o aruncă pe spate, trecându-și un braț pe de-a-supra capului, strânse curelele, se aplecă încă odată spre a-și lua legătura și, întinzând mâna copiliței, dădu să plece.

Ea, în vremea aceasta, își acoperise fața cu șorțul și sta așa în nemișcare, ca amestită de durere. De odată se scutură ca și cum ar fi vrut să scape de o mare greutate și apucând mâna soldatului într'ale sale:

— Imi vei scrie! — îi zise cu glasul

tare și hotărîță, vrînd astfel să mai întârzie măcar o clipă plecarea lui.

— Imi vei scrie în toate zilele?

— Chiar în toate zilele, nu, draguță!
— răspunse drăgăstos soldatul.

— Și de ce nu? întrebă ea repede, vroind parcă să-l cerțe.

— Marșurile țin cu zilele.

— Da?.. spuse copila cu glasul pe jumătate, apăsînd capul. — Dar cel puțin, în toate zilele când vor fi lupte îmi vei scrie că ești bine?..

El, care altă dată ar fi surâs la dulcea nevinovăție a întrebării ei, în acea clipă își simți inima plină de atîta milă și duiosie, de-o durere atît de puternică, încât nu mai fu în stare să sufere și simți nevoia să plece numai de cât, fără a mai roști o vorbă măcar. O luă în brațe o sărută și apoi plecă în fugă.

— Oh! ascultă, strigă ea rugătoare și cu cîntă putere îi mai lăsa durerea; sărăcuța alergă câțiva pași pe urmele lui, cu brațele întinse—„doar numai o vorbă!”.

El nici nu se întoarse; ea se opri, își acoperi obrajii cu mâinile, stătu puțin nemîșcată în mijlocul drumului, apoi se reîntoarse și căzu în genunchi înaintea altarului, isbucnind într'un plîns cu hohote și suspinând dureros ca și copiii.

Soldatul își urmă mersul grăbit fără să se uite înapoi. Ajuns la o oarecare depărtare, unde drumul se despărțea în două, se opri după o clipită de îndoială, se întoarse, privi spre altar și o văzu; copila tocmai atunci ridica ochii, aruncând privirile spre el și parcă'l zări, căci se ridică de odată în picioare, însă el dispăruse.

Apucă pe acea parte a drumului, care, scoborând pe un repeziș spre vale, duce de-adreptul la oraș.

Ajunsese la regiment la începutul lui Mai și de atunci încolo scrisese aproape în fiecare zi câte o scrisoare acasă și primea în fiecare zi câte una de la mama, ori de la tatăl lui, ori de la logodnică; toate scrise de cea din urmă, pentru că nimeni din familie n'ar fi putut să scrie așa ca să se înțeleagă; singur tatăl mai știa ceva din abecedar, atât cât îi folosea numai lui.

„A fost la lupta de la 24 Iunie. După acea zi trecuse mai bine de două săptămâni, fără ca ei să mai primească măcar un rând de la el. Inchipuiți-vă nerăbdarea, bătaile de inimă și zăpăceala acelor oameni. Însă într'o bună zi, când D-zeu vru, sosi și-o scrisoare. A fost o sărbătoare. O desfăcură tremurând... Ah! nu era scrisă de mâna lui: și se făcură toți ca ceara.

Dar după ce o citiră își mai reveniră în fire din spaima prin care trecuseră, căci el le scria de-o rană căpătată la mână în ziua și în toiul luptei, o rană foarte mică, ale cărei urme ar fi pierit peste câteva zile și că s'ar fi sculat chiar din pat, dacă nu l-ar fi apucat niște friguri din pricină că pierduse prea mult sânge; să fie veseli, pentru că era lucru de nimic; să-l erte doar că nu le scria chiar cu mâna lui, fiind rănit tocmai la mâna dreaptă și-l dureau încă degetele; era puțin însă, foarte puțin, aproape nimic.

Familia se liniști încetul cu încetul. Cam după o săptămână primiră întâia carte scrisă de mâna lui; aflară că se întorsese la regiment și de-acea neînsemnată întâmplare tristă nici nu mai aduse vorba de cât doar spre a zice că, aceluia sărăcuț îi s'ar putea întâmpla de-aci încolo mai rău și că până acum aveau de ce să mulțumească cerului că scăpase așa de ușor.

Bieții oameni! Dacă ar fi fost numai atât, cu adevărat că ar fi trebuit să mulțumească cerului; nu știau însă adevărul.

Soldatul fusese lovit de un glonte de pușcă la picior, ca la o sută de pași de parte de inamic, glonțul îi sfărâmasese cele două oase dintre genuchi și glesne, fusese dus pe sus la spital și îi tăiaseră piciorul

de la pulpă, vreo patru degete mai sus de genunchi.

După vreo patruzeci de zile, îi puseseră un picior de lemn, îi dăduseră două cârji, o foaie de drum și, odată deschisă ușa spitalului:

— Du-te, — îi ziseră, — întoarce-te acasă, nefericit tânăr, ți-ai făcut datoria!

Înainte de a pleca spre casă, îi scrisese mamei, pentru a o înștiința de plecare, de ziua și ceasul când va sosi acasă; de-abia isprăvi de scris toate acestea, când se hotărî, se sili chiar, dar nu avu curajul, să-i desvăluie toată nenorocirea; de zeci de ori așternu pe hârtie întâiul cuvânt, însă o clipă mai târziu îl șterse, parcă înspăimântat de acea singură vorbă, ce-i scăpase din condei.

Îi înșelase pe toți ai lui mai mult de milă și totuși îi părea rău. Poate nici nu fusese dusă scrisoarea și minții lui i-se înfățișau toate urmările, grozav de dureroase și de neînălțurate, ale înșelăciunii. Acuma se căia amarnic de neghiobia lui: ar fi trebuit să nu-și ascundă nenorocirea; se mira că până atunci nu-i trecuse prin minte, că ar fi fost mai bine să-și ia inima în dinți și să spue tot fără frică, decât să tacă și să ascundă ceea ce într-o zi trebuia să se afle, poate cu mai multă durere. Și

ducându-și gândurile acasă, dintr'odată i se arătă în minte tot ce s'ar fi întâmpiat acolo la sosirea lui în acel hal și presimțind amarul sufletului lor și închihuindu-și desnădejdea părinților săi, când l-or vedea așa, pe neașteptate și atât de nenorocit și gândindu-se la logodnica și la prieteni, nemângâiat cum era și desnădăjduit, începu să plângă.

Dar era târziu.

Ajunsese în orașul din apropierea satului său, tocmai înainte de ziua în care scrisese mamei lui că o să fie acasă.

Dormi la un han.

A doua zi, de vreme, ajutat de hangiu, se sui în căruța unui morar, care trebuia să treacă prin satul lui, puse cârjile deoparte și se așeză pe un sac de făină; morarul dădu o gură calului și o porniră.

Câțiva kilometri din drumul ce aveau de făcut duceau pe fundul unei văi. Calul nu începu să urce dealurile, decât după câteva ore de la plecare.

În timpul acesta, bietul soldat, care nu putuse să închidă ochii noaptea întreagă, copleșit cum era de o mulțime de gânduri, care mai de care mai grozave și presimțiri dureroase, în timpul acela căzuse într'un fel de amorțeală somnoroasă, înlesnită de monotonia drumului și de încetineala mer-

sului, nefiind întrerupt din când în când, de cât de zguduirile carului, când trecea pe drumul rău al șoselei.

Dar când își simți ochii loviți de o lumină mai vie și când aerul rece îi atinse fața, băgă de seamă că eșise din mijlocul arborilor și că începea urcușul dealului; atunci se deșteptă și văzu dealul, drumul și casele; închise o clipă ochii, întoarse capul înapoi, cuprins parcă de o spaimă neașteptată, și se aruncă cu fața în jos pe sac, ascunzându-și obrajii între mâni. Inima îi bătea cu putere, sângele îi clo-cotea în vine și se simți năucit, ca și cum ar fi primit o puternică lovitură în cap.

Rămase așa multă vreme.

Se ridică apoi puțin câte puțin, își îndreptă întâi capul în sus, sprijinindu-se cu mâinile de sac, se ridică și șezu, îndreptându-se apoi — rămase cu spatele tot în spre deal și, doar la urmă, întoarse capul în spre partea aceea, fără însă să ridice privirea.

După puțin începu a se uita la cal, apoi își îndreptă ochii mai încolo... pe drum la dreapta, la stânga, înainte.

Ah! iată binecuvântatele case. Și inima îi tresări pe neașteptate, ca și cum acele case s'ar fi ivit pe negândite. Ele erau încă foarte departe, nici nu se vedeau bine,

păreau o pată albicioasă — jumătate ascunse între arbori; și cu toate astea păreau că sunt aproape, foarte aproape; părea că peste câteva clipe va fi acolo și atunci părinții, rudele și prietenii lui vor alerga în jurul carului și el va trebui să sară jos, Dar cum? cum să sară jos, Dumnezeu meu! Și își închipuia și i se părea că vede toată lumea, care la acel ceas trebuie să fie adunată grămadă pe drum dinaintea casei sau risipită prin curte, ca să-l aștepte.

I se părea că aude încet glasurile lor vesele și între acele glasuri i se părea că aude unul mai scump și mai duios și inima i se strângea și-ar fi vrut ca acele case să fi fost mai departe, cât mai departe... de s'ar fi putut nici să nu le zărească. Dar nu, erau acolo... chiar colo... Și păreau că se apropiau de el, mult mai repede de cât s'ar fi apropiat el de ele și-și plecă capul și închise ochii să nu le vadă. Dar era și mai rău, căci, deschizând ochii o clipă, își îndreptă privirile acolo. Ii părea că făcuse un drum și mai mare, de o sută de ori mai mult de cât făcuse într'adevăr.

Se gândi să întoarcă spatele spre cal și, târând încet încet piciorul olog, se întoarse, dar nu putu să stea mult timp așa,

căci din clipă în clipă parcă-l silea cineva să întoarcă înapoi capul, și aceasta îi făcea mult mai rău.

Se așază ca mai înainte și, aruncând ochii la dreapta, și la stânga drumului, zări în apropiere un stejar mare cu trunchiul crăpat la mijloc, cu ramurile frunzoase și stufoase, sub care era o scândură pusă pe două pietroaie, ca un fel de bancă. Ținti cu privirea scândura aceea și-și atinse fruntea cu mâna, ca și cum ar fi vrut să-și arate sieși deșteptarea neprevăzută a unei amintiri. Ochii îi sclipiră, obrajii i se înroșiră ca focul, își uni mâinile cu putere și, ținând privirea nemișcată, clătină capul neconținut ca și cum ar fi zis: „da, da, era chiar acela locul unde venise într'o seară cu ea, cu toate că mama îi oprise”:

— „Nu vă depărtați prea mult!”

Și dânsa nu ar fi vrut să vie, căci nu ședea frumos să plece prea departe de casă și—apoi la ceasul acela—pe înoptate, singură cu el!

Dar, Dumnezeuule bun, el o rugase atât de mult și cerul era așa de limpede și aerul așa de călduț și toată câmpia așa de mirositoare, că, vrând nevrând, a trebuit să zică „da” și să vie și.. a venit.

Și se așezară acolo, pe scândura aceea

și schimbară între ei puține vorbe, dar rezezi, aprinse și tremurătoare.

Și el îi căutase mâna, însă ea, gândindu-se înfricoșată, că e singură cu iubitul ei, își făcuse mâna pumn și strângea tare, și-o retrăgea cam pe nevrute și el trebuise să-i desfacă deget cu deget și, când reușea să il desfacă pe al doilea, îl strângea pe întâiul, până când biata mânușită obosită, se deschise toată și fu a lui..

Pierdut în amintirea acelei frumoase seri, bietul olog, (cum se întâmplă adesea ca închipuirea să ne poarte cu mintea la întâmplări trecute, atunci când ne găsim în fața unui obiect sau loc de amintire scumpă), bietul olog uită timpul, care trecuse din acea seară până în ziua aceasta, uită tot ce i se întâmplase în acest timp: războiul, vara, piciorul tăiat. Gândul, că peste puțin o să revadă pe acea copilă i se înfățișă singur, desprins de toate celelalte gânduri dureroase, care de obicei îl chinuiau. Simți o mare fericire năpădindu-i în suflet, îl îmbătă parcă, îl apăsă, mișcat de un imbold al inimii. Se sili să se scoale în picioare fără cârje și o făcu cu atâta putere, că nervii dela căpătâiul piciorului tăiat fură loviți prea tare de lemnul piciorului și simți o durere așa de mare, că ajunse până la rinichi și dădu un țipăt, tre-

zindu-se din închipuirea visului său frumos, readus la trista realitate. Și căzu jos pe brânci, peste sacii din car, cu mâinile în păr, șoptind în suspine, nemângâiat:

— „Oh! în starea asta n'o să mai mă vrea! n'o să mai mă vrea!”

Morarul, care mergea pe jos înaintea carului, îl întrebă:

— Ți-e rău?

Soldatul răspunse scurt că „nu” și celălalt nu mai zise nimic.

Nenorocitul rămase nemișcat, așa cum căzuse, o bună bucată de drum și fu mai bine pentru el, pentru că, dacă și-ar fi aruncat ochii pe câmp, la fiecare pas s'ar fi răscolit într'însul noi amintiri și noi dureri

În vremea aceasta, acasă la el, era așteptat de rude și de amici, care, vestiți cu o zi înainte de neașteptata sosire a scumpului lor, se adunaseră cu toții la căminul părintesc, să-l cinstească și să petreacă împreună.

Cum se luminează de ziuă, bătrânii amândoi se sculară și se îmbrăcară foarte veseli și repede de tot, ca niște copii cari s'ar fi pregătit să facă o plimbare la țară, și începură a umbla prin casă cu pași grăbiți, deschizând ușile și ferestrele și

427.504

bătând din palme la căpătâile celorlați, cari dormeau și strigau:

— „Haide, jos din pat, copii”.

Aceștia, deșteptați așa pe neașteptate, se mirau și căscau o gură mare și apoi, moțâind, se uitau în jurul lor, somnoroși și necăjiți, ca aceia cărora li se strică somnul când e mai dulce. Dar într'o clipă își dădură seama de pricina neașteptatului sgomot, și-atunci se sculară voioși și se îmbrăcară repede, vorbind cu bucurie la o laltă cu celelalte rude, alergând prin casă, prin curte, pe drum și prin grădină și făcând toate treburile casei cu o iuțeală neobișnuită. Își surâdeau unul altuia de câte ori se întâlneau și glumind își făceau semne de departe, îndemnându-se rând pe rând să dea mai repede.

Ceva mai târziu, logodnica veni și ea, căci ședea aproape. Veni în fugă, întovărașită de două prietene, îmbrăcată ca de sărbătoare, cu flori la cap, cu obrazii ca bujorul aprins. Se întâlni numai de cât cu mama, surâse, plecă ochii în jos, se îngălbeni și iar se înroși, îi aruncă brațele pe după gât și apoi se desfăcu deodată, ascunzându-și ochii și fața cu brațele de cei cari voiau să-i se uite în ochi și să-i spună vreo glumă sau ceva plăcut. Incepu și ea să alerge după treburi prin casă, care era

ca și a ei. Și toate începură să aducă și să scuture de praf lucrurile, să măture până în colțul cel mai ascuns, să dea parturile într'o parte, să scuture saltelele, cearceafurile, să scoată din dulap niște candelabre de zinc păstrate numai pentru zile mari. Și apoi mai începură să lege ramuri verzi și flori proaspete de câmp, pe pereți, peste tot, pe unde erau tablouri și fotografii, pe la uși de jur împrejur și pe la ferestre, pe zăbrelele de fier, pe pervazuri și pe persienele de afară. Așa că, odată cu răsăritul soarelui, casa era curată, orânduită și mirositoare, ca o grădină, curtea strălucitoare și netedă ca marmora, fără un fir de iarbă. Să tot fi căutat și nu găseai un fir. Nici nu putea să fie altfel:

— „Să primim un soldat cum merită, când se întoarce de la luptă.. și încă rănit!”—zicea bătrânică celorlalte femei, trecând cu ele din odaie în odaie, mândră de curățenia și de rânduiala lucrurilor.

Și eșiră în curte.

Mama însă rămase în casă, strigă pe nume fata, care veni sărind, o luă de mână și o duse în odaia ei și aci, împingând-o încetișor înaintea oglinzii:—„ia uită-te, îi zise,—ți s'a stricat pieptănătura”.—Doam-

ne! strigă fata, încruntându-și obrazul—dar cum se poate?

— Atârnând ramuri peste tot—răspunse bătrâna. Și tu alergi încoace și în colo, ca o nebună, fără să bagi de seamă și să apleci capul... șezi jos!

Și copila șezu, iar mama se așeză înapoia ei, îi desfăcu coadele și-o pieptănă. Apoi strângându-i tot părul cu o mână, pentru a i-l întinde bine, așa ca să-i aleagă cărarea, cu cealaltă mână, glumind, îi trăgea capul încetișor înapoi, lăsând mâna în jos nițel câte nițel, pe când cu cealaltă o apucă de bărbie și o gădila cu degetul la gât, pe când fata se svârcolea pe scaun, cu acel răs nervos al copiilor gădilați.

În urmă, îi refăcu coadele, îi puse acele, îi netezi părul cu amândouă palmele, să-l facă mai lins și lucios și apoi, puindu-i mâinile pe umeri și privind-o în obraji, o sărută și se depărtă, zicându-i:

— Haidem.

Copila se ridică și-o urmă, ținând însă fața întoarsă către oglindă, până trecu în odaia de alături.

Aici, lăsând să iasă, mama se ridică ușor într'un picior și se învârti de două ori în jurul ei; lăsându-se apoi deodată jos, își întoarse capul înapoi, spre a privi cu o drăgălașe curiozitate la rochia-i umflată

de vânt, care-i părea ca un malacof, și nu mai de cât eși și ea afară.

Toți ceilalți, care răspândiți prin curte, care pe drum înaintea casei, se mișcau mereu de colo până colo, ca și cum i-ar fi ars pământul, dacă ar fi stat pe loc o clipă

Și în această nesfârșită alergătură, nu se putea ca doi, întâlnindu-se și privindu-se, să nu schimbe o vorbă veselă și un surâs, căci privirile unuia amintea celui-lalt fericirea comună.

Fratele logodnicei, trecând pe lângă ea, ori o ciupea de braț, numai de șăgubeț ce era, ca s'o facă să țipe, sau luând-o pe negândite de la spate o apuca de coate și o silea să și le strângă cât mai mult. Și ea: „Lasă-mă în pace, obraznicule”, — zicea amenințându-l să-i dea și-o palmă, care n'o dădea însă niciodată. Toate acestea îi făceau o mare plăcere.

Prietenele o chemau din când în când de-oparte și se strângeau în jurul ei, ca să-i șoptească la ureche cine știe ce vorbe, după care urma un râs șgomotos și, fugind, se răspândeau care încotro apucau.

Din când în când, bătrânul, oprindu-se înaintea ei încruntându-se, îi zicea: „Nu mai vine”.

— Cum? pentru ce? cine ți-a spus? întreba ea repede, schimbându-se la față.

— Ei!.. îmi închipuesc, răspundea surâzând bătrânul.

— Ah! strigă ea, suspinând adânc și revenindu-și de odată, — glumeai numai.

— Păi nu știai! El totdeauna s'a ținut de vorbă.

Și apoi întorcându-se către mama, care era la poartă spre drum și căuta lung spre oraș:

— Mamă, — o întrebă, — nu vezi pe nimeni?

— Nu văd de cât un car departe, departe.

Copila începu să glumească cu bătrânul.

În timpul-acesta carul ajunsese ca la vreo trei sute de pași departe de casă, și în inima soldatului se făcuse o mare schimbare. Părea că nu-și mai dă seama de el, nici nu mai știa încotro se ducea și nu-și mai aducea aminte de locurile pe unde trecea, atât țintea cu privirea năucită casa lui, care se deslușea tot mai bine.

Acum îi vedea ferestrele și pridvorul de lemn, sau o ocoala cu privirea ștearsă, uitându-se încet peste câmpii la case și prin grădinile de-o parte și de alta a drumu-

lui, apropiindu-se de casă, ca de un loc necunoscut.

În inima lui, acum, nu mai simțea nimic.

Așa suntem noi de felul nostru, că suferim cu o nepăsare rece, nemișcați, și nu ne pierdem subțit lovitura durerilor care la început ne păreau istovitoare.

Și de aceea, nenorocitul, ca și cum ar fi pierdut cu desăvârșire presimțirea deznădejdiei ce era să arunce în mijlocul familiei sale, asculta cu gura deschisă și cu ochii mari scârțâitul plicticos al carului. Apoi, dând cu pumnul în sac, se uită prost la praful albăstrui care se ridica din el, desfăcea și strângea la loc, fără să-și dea seama, curelele de la piciorul de lemn; apoi lua în mână o cârjă și o bătea de vârful piciorului..

De mai înainte simțea o ușoară durere de aici, la căpătâiul pulpei, sub genunchi, unde fusese tăiat, cu toate că se legase binișor cu niște cârpe, din care îi dăduse o grămadă la eșirea din spital. Și de aceea aproape fără să bage de seamă desfăcu încă odată curelele, întinse brațul, își scoase blestematul picior de lemn și-l puse lângă el.

Așa îl mai lăsă durerea.

Și carul mergea, mergea, iar el, fără să se mai gândească la ceva, se tot freca cu

mâna pe pulpă, ca să mai încetineze nițel durerea, care se încuibase acolo, când, ridicând ochii, deodată se schimbă la față, își împreună mâinile, dăte un strigăt și rămase nemișcat, împietrit: văzuse altărașul din seara aceea. Iși reveni în fire. Toate aducerile aminte, adormite de câtva timp în acel loc, i se redeșteptară deodată, și inima lui, cuprinsă pe neașteptate de o neliniște grozavă, se înfioră.

Privi lung altărașul, cu ochii măriți peste măsură, cu fața ca de ceară, cu buzele tremurânde, apoi întinse brațele ca pentru rugă și strigă:

— Oh! Gigio! Oh! Gigia mea! — și căzu pe brânci, în car.

Tocmai atunci auzi un strigăt atât de neașteptat, că-l turbură cu totul, înălță capul, privi și, stăpânit de o presimțire grozavă, apucă cu repeziciune piciorul de lemn, vârî piciorul olog înăuntru, căută curelele cu degetele tremurătoare, aproape încleștate, încercă, încercă, însă nu reușea să închidă cataramele. Oh, Doamne! nu reușea. În vreme ce toate acele ființe, care-l așteptau, se apropiau cu brațele deschise, cu gura gata să dea drumul strigătului de bucurie, care nu isbucnia încă... și-acum nenorocitul nu mai avea putere să mai

facă vre-o mișcare, se freca doar de-alungul pulpei, ca aiurit..

Ah! Iată-i aproape; mama era în fruntea tuturor, îi întinse brațele cu fața luminată de un surâs îngeresc. Dar pe când îl strângea în brațe, plecă ochii, văzu... și un țipăt eși din fundul sufletului ei sfâșiat, înfricoșat; îl strânse și mai tare, desnădăjduită, gemând, și rămase așa.

Toți ceilalți, cu capul în jos, își acoperiră obraji cu mâinile.

Nu trecu mult și numai ce se pomeni scoborît din car, piciorul de lemn îi fusese pus și curelele i le strânseseră fără să știe cine.

— Să-l lăsăm să meargă singur, — gândiră toți ca unul, — să-l vedem umblând în halul acesta.

— Oh, nu! trebuie să-l ducem noi pe sus. Să-l ducem noi!

— Nu! nu! Sunt duși pe sus numai morții și nu... nu, să-l lăsăm singur!

Gândurile astea trecură ca fulgerul prin mintea tuturor.

Tot atât de repede, bietul olog își luă cârjile și, cu câteva mari sărituri, se îndreptă spre casă.

Toți se uitau după el. Toți, afară de mama și logodnica; ele își ascuseseră fețele una în sânul celeilalte.

El intră cel dintâi în casă; în urmă numai decât toți se făcură roată în jurul lui, îi luară cârjile, îl așezară lângă masă. El, lăsându-și brațele încrucișate pe masă, își rezemă capul de-asupra lor.

În aceeași vreme însă simți pe fruntea lui mâni tremurătoare. Atunci ridică fruntea și simți lângă el o ființă, care respira puternic, în prada unei mari sbuciumări, O cunosc, fără să-și fi aruncat ochii spre ea și se alipi de sânul ei.

De jur împrejur era o tăcere adâncă; toți, ca împietriți, nu puteau nici să plângă.

Deodată se auzi un suspin. Ologul se desfăcu cu repeziciune din brațele mamei lui, și privi îndurerat împrejur.

— Tu ești! strigă cu ochii sclipitori de lacrimi, și deschise brațele.

Copila, cu un strigăt neînțeleș i se aruncă în brațe, aproape aiurită.

Mama, la un gând nou, se întoarse către cei de față și le făcu un semn. Toți înțeleseră și eșiră urmați de dânsa.

Copila ocoli odaia cu privirea și, ne mai văzând pe nimeni, apropie în grabă un scaun de bietul soldat și șezu, îi luă o mână cu stânga și pe cea dreaptă și-o rezemă pe umărul lui, și cu fața scaldată în lacrimi, cu pieptul sbuciumat și abătut de o repede răsufare, începu să spună iute,

întreruptă, găfâitoare, pe șoptite și aruncând ochii spre ușă de câte ori se oprea să răsuflă, spre a vedea dacă nu venea cineva.

— Ascultă-mă, Carlo, și crede-mă, că vorbele îmi ies din fundul inimii, eu te iubesc mai mult decât ca până acum, te iau mai bucuroasă așa cum ești, decât cum erai mai înainte, mai bine, uite, să mor dacă nu spun curat ceea ce simt, și dacă tu, — ascultă-mă, Carlo, și nu mai plânge așa, — și dacă tu nu ai mai vrea să mă iei, atunci, te-aș ruga eu, cu mâinile împreunate, să mă iei, să fiu a ta, și ți-aș spune că fără tine n'aș mai putea trăi, iată, și dacă tu ai zice nu, eu aș muri de durere. — Aide nu-mi sfâșia inima cu plânsul tău. — Și dacă nu te-ai mai fi întors de la război, dacă nu, (și buzele i se strânseră, cutremurându-se toată...) dacă D-zeu ar fi vrut să fiu atât de nefericită, ca să te pierd, crezi că aș mai fi luat vreun altul? Chiar de ar fi fost regele, iată. Și acum, știi, dacă mai înainte te iubeam din tot sufletul, acum (și zicând acestea își acoperi fața cu șorțul și isbucni într'un plâns sgomotos...) acum te-aș adora în genunchi, ca pe un sfânt.

Și alunecă jos de pe scaun, și căzu în genunchi înaintea lui. El, ca eșit din fire

de bucurie, gemând când și când, cu gât-lejul înecat de niște sunete confuze, și tălmăcind mai mult cu fața, care arăta de minune gândirea sa, și dibuind cu brațele înaintea lui, vru să spună o vorbă, o singură vorbă, dar puterile nu-l ajutară să o spună întreagă, și se căznea, până când isbucni de trei ori răsunătoare din adâncul adâncului său:

— Oh! mulțumesc! mulțumesc! mulțumesc!

Și o luă în brațe și vru s'o ridice.

— Nu, nu! răspunse ea hotărîtă, astfel că se simțea toată puterea dragostei sale neprihănită.

— Lasă-mă la picioarele tale, vreau să rămân aci.

Iși șterse ochii și urmă repede, mișcată:

— Vom rămâne totdeauna împreună. Nu mă voi mai duce la lucrul câmpului, voi sta ziua întreagă lângă tine, o clipă n'am să te las singur, voi lucra în casă, în apropierea ta ca acum.

— Dar ce ai Carlo, de ce plângi atâta? Spune-mi, eu te iubesc, te iubesc atât de mult..., spune-mi.

— Apoi... — răspunse bietul tânăr tremurând ca cuprins de o frică. — Dar eu...?

— Dar tu?.. Ce vrei să zici? Spune, Carlo.

Și nu putu să mai urmeze.

— Dar eu? eu? Cum voi mai lucra eu?

Și-și lăsă capul între mâni, mișcându-l desnădăjduit.

— Carlo, dar ce'mi vorbești astfel? Dar eu, ce sunt eu pentru tine? Nu suntem aici noi toți? Eu știu să cos la albituri, înțelegi, nu vreau să mă laud, mai cu seamă cu tine, înțelegi!.. Și doamna aceea știi, de la vila din vecinătate, mi-a dat de lucru și altădată, și n'am vrut să primesc, dar acum... Cu atât mai mult când va afla că te-ai întors așa... Și eu voi aduce lucrul acasă, nu-i așa? Și voi lucra lângă tine, și tu-mi vei vorbi despre tot ce-ai văzut, despre orașele și satele pe unde ai trecut, și dacă 'ți aminteai totdeauna de mine, și ce făceai toată ziua, și dacă aveai camarazi de aci din sat, și despre ce vorbeai între voi..."

Și spunea mereu, cu dorința de a-l mângâia, înfierbântându-se din ce în ce, mereu în genuchi, cu o mână pe umărul lui și sucindu-i cu cealaltă nasturii de la tunică. Obrajii i se înroșiseră, ochii îi străluceau de lumina duioasă, vorbele îi eșeau din gură atât de sincere și atât de dulci.

Și în privirile, în mișcările ei, în surâsul ei, era atâta nevinovăție, atâta drăgălășanie, încât bietul soldat o privea ca într'un vis, și când dânsa isprăvi de vorbit îl privi drept în ochi ca și cum ar fi așteptat de la el o vorbă numai, o singură vorbă de mângâiere. El îi răspunse, așa cum dorea ea mai mult.

— Ah, Gigeo — îi zise el — m-ai făcut să-mi uit nenorocirea.

— Și nu te voi lăsa niciodată să-ți mai amintești de ea! strigă din toate puterile fata.

Și se îmbrățișară și plânseră.

Bine se gândise mama.

Chiar atunci se auzea în curte un sgomot și o șoptire continuă și confuză.

Copila sări și se depărtă de soldat. Amândoi întoarseră privirile spre ușa de unde venea sgomotul.

— Unde e? Unde e? întrebă cineva de afară.

Și aproape în aceeași vreme apăru un tânăr palid, plin de praf și nădușit, aproape fără glas, se uită împrejur și, cum văzu soldatul, i se aruncă în brațe.

Erau prieteni buni de multă vreme.

Noul sosit era cu mult mai tânăr și era

chemat sub arme cu un an mai târziu, chiar în zilele acelea.

Și în seara aceea tânărul luându-și rămas bun de la ai săi, lăsându-i întristați, se ducea să se prezinte la oraș, când în trecere pe dinaintea casei prietenului, despre întoarcerea căruia nu știa, fusese chemat de familia acestuia și i se povesti de nenorocirea lui Carlo.

Toată familia rămăsese în urmă, și mama, abia punând piciorul în odae, pricepu după fețele luminate de o bucurie lămurită și după ochii strălucitori ai copiilor, că sufletele lor se înțelegeau și îi veni inima la loc. Și pe când fiul ei era în brațele prietenului său, fără să spună o vorbă, ci numai cu ochii, dădu această știre tuturor ai săi.

În sfârșit ologul se desfăcu din acea lungă îmbrățișare, făcu semn amicului să șeadă lângă el și trecându-și de două ori dosul mâinii peste ochi, făcu semn că are ceva de spus.

Toți se apropiară, mama și logodnica se strânseseră de el.

— Fii fără grije, aibi inimă bună — zise el, prietenului, care părea trist și îndurerat — inimă bună, camarade.

„Nu te lăsa, fii curajos, nu te lăsa stăpânit de gânduri. Pricep că, văzându-mă

în starea asta, acum când pleci, când ai lăsat familia și te duci la război, îți vine greu. Crezi oare că eu nu-mi închipuiesc? Frumos lucru, vei zice tu să faci meseria asta! Oh Doamne! dar de ce să te plângi?

„Trebue să fii soldat! Nu vrei? E mai bine să mergi înainte și să fii soldat de bună voe, pricepi și tu atâta lucru. Și la urma urmei... eu îți spun că soarta mea a fost astfel, tot mai bine a fost că am ologit la luptă pentru patrie, vitejește, decât acasă, căzând depe vreo scară sau din car. E sau nu?

„Nu vreau să zic că sunt mulțumit de nenorocirea mea, dar cum viața noastră e scurtă, trebue să ne bucurăm că suntem iubiți de cei din jurul nostru și atâta tot.

„Vezi cum m'am întors! Ei, și ce e cu asta? Ce, parcă mama și tata sau alt cineva, mă iubesc mai puțin decât înainte?

Și întoarse ochii spre ei.

Bătrânul lui părinte, împreunând mâinile, zise:

— Oh, Carlo!

Fata îi aruncă o privire nespus de drăgăstoasă.

— Mă iubesc și mai mult, urmă el și mai însuflețit.

„Și toți după această nenorocire n'au știut cum să-mi arate dragostea, toți.

„Dacă ai fi fost la spital cu mine, scumpul meu, ai fi văzut lucruri de necrezut,

„După vreo douăzeci de zile de când eram acolo, trecu prin acel oraș regimentul din care făceam parte. Toți ofițerii din compania mea au venit să mă vadă și apoi alții și erau toți împrejurul patului meu. Au stat mai mult de o jumătate de oră, și căpitanul meu săracul se uita la piciorul meu și plângea. Și mai era și un altul, mai tânăr, fără barbă și fără mustăți, ca mine. Și am văzut cum le curgeau lăcrămile din ochi. Și un alt ofițer (eu eram prins de friguri) îmi puse mâna pe frunte, iar unul de alături îi zise: Ia'ți mâna, îi faci rău.

„Și mă lăsară în grija doctorului și dădură ordin să scrie cineva pentru mine acasă, dar fără să se arate adevărul, pentru că prea ar fi suferit mult ai mei. Și înainte de plecare, toți, de la cel dințai până la cel din urmă, îmi strânsură mâna, iar cel mai tânăr, care comandă plutonul meu, pe când ceilalți nu se mai uitau, se aplecă spre mine repede și mă sărută, și când fu la ușă, se mai întoarse odată și-mi făcu salutul cu mâna, înțelegi?

„Și într'o zi veni un general bătrân, bătrân, cu pieptul plin de decorații, întovă-

rășit și urmat de o mulțime de alți ofițeri, și se apropie de patul meu cu chipiul în mână, și ceilalți toți stăteau înaintea mea cu capetele descoperite, iar generalul mă întrebă: când, unde și cum fusesem rănit și cum îmi era.

„Și după ce i-am istorisit tot ce știam, parcă-l văd și acuma, ridică ochii la cer, pieptul i se umflă de un suspin și zise:

— Aibi curaj, dragul meu!

„Și apoi îmi strânse mâna, înțelege, el, care era general.

„Avea o mână slabă și osoasă, și era tare bătrân!

„Și parcă i-aș fi sărutat mâna, dacă nu mi-ar fi fost să nu-l supăr. Părea că e tatăl meu.

„Ah! ar fi trebuit să te afli ca mine, spre a-ți da seama de toate astea! In acele clipe se uită ori ce nenorocire!.. Și apoi, chiar de la început.. vei vedea camarade, că una e să vorbești numai din auzite și alta e să te afli acolo, în mijlocul tuturor acelor baionete, și superiorii, înainte călare și cu sabia în aer, și drapelul și muzica, și comenzile și strigătele:

— Ura! ura! înainte băieți înainte!

„Inima îți bate cu putere, sufletul ți se înflăcărează, capul ți se învârtește și glon-

țul te-a și lovit, fără să-ți dai seama, căci lupți încă strigând:

— Ura!... înainte!...

În clipa aceea se auzi de afară din drum o armonică frumoasă și sunete de fluere și de cimpoaie.

— Sunt ceilalți camarazi ai mei, care pleacă, zise sculându-se tânărul recrut, cu o neașteptată veselie.

Ologul se sculă și el, sprijinit în mână și de logodnică. Și aprins la față cum era, cerea să fie dus până la ușe, de unde văzu adunați grămadă toți tinerii recruți, care plecau la luptă, și le zise într'un strigăt:

— Călătorie bună băeți, călătorie bună!

Ei se întoarseră spre el, îi văzură piciorul de lemn, înțelesesă, și îi răspunseră toți într'un glas:

— Să trăiască soldații viteji!

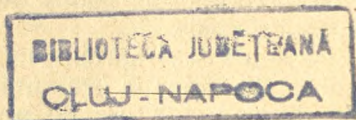
Și el le mulțumi prin semne cu mâinile și mișcând capul, pentru că nu mai putea să vorbească.

— Să trăiască soldații viteji! mai strigară îndepărtându-se tinerii recruți.

Ologul mai făcu odată cu mâna și cu capul, și-apoi trecând un braț pe după gâtul copilei ce-l sprijinea la stânga, se întoarse către mama lui, care-i sta în partea cealaltă, și cu glasul dulce și dragăstos zise:

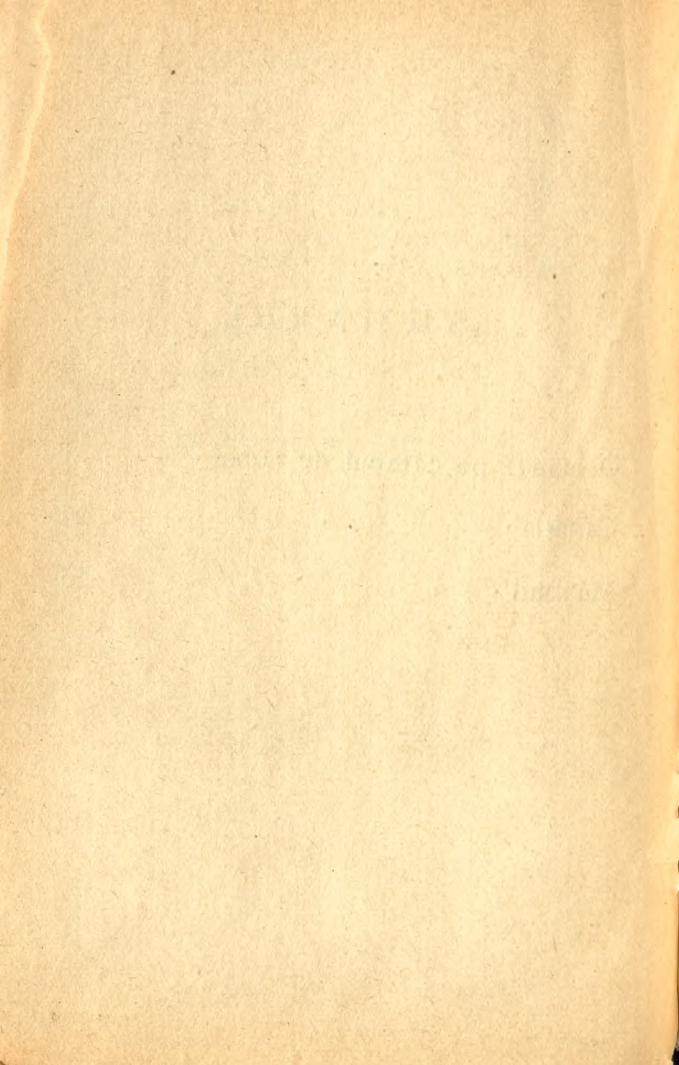
— Oh, mamă, crede-mă, eu sunt mulțumit! Și-și lăsă capul pe sânul ei.

Ochii tuturor celor din prejur se umplură de lacrimi. Cântarea acelor care plecaseră se pierdea în depărtare, parcă murea puțin câte puțin de-alungul drumului spre oraș.

S U M A R U L

	<u>Pag.</u>
O moarte pe câmpul de război	3
Carmela	29
Mutilatul	85

Din Catalogul „Bibliotecii pentru Toți”

No. 200-200 bis, *Vasile Alecsandri*: Teatru (vol. II).

No. 201, Th. *D. Speranță*: Anecdote împănate.

No. 218, *Cervantes*: Don Quichotte dela Mancha

No. 221—222, *William Shakespeare*: Hamlet (Tragedie în 5 acte, trad. de V. D.).

No. 224—225 bis, *Ion Ghica*: Scrisori către Vasile Alecsandri (vol. I).

No. 226—227 bis, *Ion Ghica*: Scrisori către Vasile Alecsandri (vol. II).

No. 228—229 bis, *Ion Ghica*: Scrisori către Vasile Alecsandri (vol. III).

No. 230—231, *Ion Ghica*: Scrisori către Vasile Alecsandri (vol. IV).

No. 232—233, *Victor Hugo*: Ernani (dramă în 5 acte în versuri) trad. de H. G. Lecca).

No. 234—235, *Mihail Sadoveanu*: Povestiri de sărbători.

No. 242—242 bis, *P. Virgilius Maro*: Georgicele (traducere de Gh. Coșbuc).

No. 249—250, *Schopenhauer*: Viața, Amorul și Moartea.

No. 251—252, *Molière*: Bolnavul închipuit (comedie).

No. 253—253 bis, *Henric Ibsen*: Stâlpii societății (dramă în 4 acte, trad. din l. germană de B. Marian).

No. 255, *Molière*: Doctorul fără voce (comedie în 3 acte).

No. 258, *Henrik Sienkiewicz*: Bartek Invingătorul.

No. 259—260, *Duiliu Zamfirescu*: Tănase Scatiu (roman, complet).

- No. 261, *Oscar Wilde*: Salomea (trad. de Zaharia Bârsan).
- No. 262—262 bis, *Daniel de Foe*: Robinson Crusoe.
- No. 263, *Traian Demetrescu*: Iubita (roman).
- No. 264—265, *Victor Hugo*: Regele petrece (dramă în 5 acte, în versuri, trad. de L. Dauş).
- No. 266, *Camille Flammarion*: Călătorie în cer.
- No. 267—268, *H. Spencer*: Progresul, legea și cauzele lui.
- No. 270—270 bis, *Grüllparzer*: Hero și Lea dru (tragedie, în versuri, trad. de H. G. Lecca).
- No. 272—274, *Al. Vlahuță*: România pitorească (cu ilustrații după tablouri de Grigorescu).
- No. 277—277 bis, *Maxim Gorki*: Azilul denoapte, (piesă în 4 acte).
- No. 278—279 bis, *Mihail Eminescu*: Nuvele și poezii.
- No. 280—282 bis, *Al. Dumas-fiul*: Dama cu Camelii (roman, complet).
- No. 283—283 bis, *Vasile Alecsandri*: Fântâna Blanduziei (piesă în 3 acte, în versuri).
- No. 284—284 bis, *W. Shakespeare*: Femeia îndărătnică (comedie în versuri, trad. de H. G. Lecca).
- No. 285, *Gheorghe Coșbuc*: Antologie Sanscrită.
- No. 286—287, *Octavian Goga*: Poezii.
- No. 288, *Henrik Ibsen*: Un dușman al poporului (teatru).
- No. 289, *Sophocle*: Oedip-Rege (tragedie în 5 acte, trad. în versuri de Edgar Th. Aslan).
- No. 290—291, *Traian Demetrescu*: Cum iubim (roman, complet).
- No. 292—292 bis, *Emil Gârleanu*: Odată!

- No. 294—294 bis, *W. Shakespeare*: Romeo și Julieta (tragedie în 5 acte, în versuri de H. G. Lecca).
- No. 293—298, *Gr. Aleexandrescu*: Poezii, Epistole, Satire.
- No. 302, *Euripide*: Ecuba (tragedie, în versuri de Eugeniu Dinescu).
- No. 303, *Gheorghe Ranetti*: Fabule.
- No. 305—306 bis, *Nicolae Gane*: Nuvele (vol I.)
- No. 311, *Conan Doyle*: Aventurile lui Sherlock Holmes.
- No. 312—312 bs, *Charles Dickens*: O noapte de Crăciun.
- No. 313—313 bis, *Victor Hugo*: Cea din urmă zi a unui condamnat.
- No. 314, *Guy de Maupassant*: Nuvele alese (trad. de Ion Adam).
- No. 315, *Camille Flammarion*: Ce e viața (trad. de Victor Anestin).
- No. 317, *Nicolae Gogol*: O noapte de Mai.
- No. 320—321, *Goethe*: Faust (trad. de Iosif Nădejde).
- No. 322—323, *Vasile Alexandri*: Despot Vodă, (teatru în versuri).
- No. 326—327 bis, *Duiliu Zamfirescu*: În război, (roman complet).
- No. 328—329, *Schiller*: Wilhelm Tell (dramă în 5 acte, trad. din l. germană).
- No. 331, *Maxim Gorki*: Nuvele.
- No. 332, *Ivan Turgheniev*: Duelistul (roman, (traducere de L. Dauș).

- No. 339, *M. T. Cicerone*: Despre bătrânețe (trda. din l. latină de C. I. Stoicescu).
- No. 340, *Emile Ferrière*: Darwinismul.
- No. 341—342, *C. Negruzzi*: Proză.
- No. 347—348, *A. de Lamartine*: Graziella.
- No. 349, *Palmarini*: Prăvălia morții.
- No. 350, *Leonida Andreiev*: Spionul.
- No. 353—354 bis, *Nicolae Gane*: Nuvele (vol. II).
- No. 355—356 bis, *Nic. Gane*: Nuvele, vol. III.
- No. 357—359, *Camille Flammarion*: Ce e cerul? Astronomie populară, cu 64 gravuri, trad. de Victor Anestin).
- Lo. 360, *Conan Doyle*: Sherlock Holmes, alte aventuri.
- No. 363, *Ivan Turghenief*: Cea dintâi iubire (roman complex).
- No. 364—364 bis, *Leon Tolstoi*: Sonata Kreutzer (roman, complex).
- No. 373—373 bis, *Vladimir Korolenko*: Muzican-tul orb (roman, complex).
- No. 375—376 bis, *Oliver Goldsmith*: Vicarul din Wakefield (roman).
- No. 377—377 bis, *H. Suderman*: Moara părăsită (trad. de H. G. Lecca).
- No. 378, *Nicolae Gogol*: Oameni vechi.
- No. 380—381, *Schiller*: Hoții (tragedie).
- No. 382—383 bis, *W. Shakespeare*: Othello (trad. în versuri de D. Nanu).
- No. 384, *Alex. von Humboldt*: Priveliști din na-tură.
- No. 385—387 bis, *D-na Alina Gh.*: Buna cuvîntă (Cum să se poarte omul în societate).

- No. 389—392, *B. P. Hașdeu*: Sic Cogito (Ce e viața? Ce e moartea? Ce e omul?).
- No. 394—395, *Alphons Daudet*: Tartarin din Tarascon (roman cu ilustrații).
- No. 397—398, *Mark Twain*: Un rămășag între miliardari.
- No. 400—400 bis, *Guy de Maupassant*: Duminicile unui burghez.
- No. 402, *Guy de Maupassant, Andre Gill și Richopin*: De demult (comedie) și Steaua (dramă), trad. de Radu D. Rosetti, în versuri.
- No. 405—405 bis, *W. Korolenko*: Nuvele siberiene.
- No. 406—406 bis, *Al. Odobescu*: Mihnea-Vodă.
- No. 407, *Emile Zola*: Atacul morii (trad. de H. G. Lecca).
- No. 408—409, *Euripide*: Ifigenia în Aulida (trad. în versuri de P. Dulfu).
- No. 417—418: *A. Odobescu*: Psevdochinegeticos.
- No. 421: *F. M. Dostoewski*: Povestiri.
- No. 422—422 bis, *H. Sienkiewicz*: Pentru pâine.
- No. 424—425, *Duiliu Zamfirescu*: Indreptări (roman, complet).
- No. 426—429, *Edmond de Amicis*: Cuore (ce simte inima unui copil), trad. de Tr. Stoenescu.
- No. 432—433, *Lew Tolstoi*: Romanul căsătoriei (trad. de B. Marian).
- No. 434, *Cehov*: Nuvele.
- No. 435—436 bis, *Lermontow*: Un erou al timpului nostru (roman).
- No. 437, *Ion Minulescu*: Casa cu geamurile portocalii (nuvele).

- No. 439, *Alecu Russo*: Cântarea Româneli.
 No. 441—442, *Gustave Flaubert*: Trei povestiri.
 No. 443—445, *Vasile Alexandri*: Poezii populare (culegere).
 No. 446—447 bis, *Fl. Iliosa*: Lucru manual (împletituri de nuele, răchită, etc.).
 No. 448, *Ivan Turghenieff*: În fața ghilotinei trad. de Dr. I. Duscian).
 No. 449—450, *B. Petriceicu-Hașdeu*: Răzvan și Vidra (poemă dramatică în cinci cântări).
 No. 451, *Edgar Allan Poe*: Povestiri extraordinare (trad. din englezește de Iosif Șchiopul).
 No. 454, *Leonida Adriew*: Gândirea (din rusește de Dr. I. Dascian).
 No. 460—461, *Dostoiewski*: Precocii (trad. de de N. Dascovici).
 No. 463—463 bis, *G. A. Caillavet și Robert de Flers*: Amorul veghează, comedie, trad. de D. Anghel.
 No. 467—468, Alexandria sau Alexandru Macedon.
 No. 469—470, *Am. Lepădatu*: Din zilele de cădere ale lui Mihaiu Vodă Viteazul.
 No. 471, *Jean Racine*: Andromaca (trad. în versuri de D. Nanu).
 No. 472—473 bis, *Ivan Turghenieff*: Un rege Lear al stepii (roman).
 No. 474—474 bis, *Al. Odobescu*: Câteva ore la Snagov.
 No. 475—475 bis, *Voltaire*: Destinul.
 No. 483, *Emile Zola*: Nantas — Nais Micoulin.

Extras din Catalogul Bibliotecii pentru toți

	No.
Gane N. Nuvele. Vol. I	305—6 b.
„ Nuvele. Vol. II	353—4 b.
„ Nuvele. Vol. III	355—6 b.
Hogaș E. Pagini antologice (sub tipar).	
Iov D. Duduța Adela, nuvele	1268
Gârleanu E. Odată. Schițe și nuvele ...	292—2 b.
Hârsu Lia. Schițe	491
Herz A. (de). Om discret și alte po- vestiri vesele	1258
Lascarov-Moldovanu Al. Pe urma vije- liei, schițe de războiu	1269—1270
„ Nopti moldovene	1413—1414
Lungianu Mihail. Postelnicul Cumpănă..	840
Minulescu I. Casa cu geamuri porto- calii	437
Negruzzi I. Din păcatele tinerețelor.	
„ Calea sufletului	1411—1412
Sadoveanu M. Povestiri de sărbători ...	234—35
Sărmanul Klopștok. Relief	1417—1418
Papadat-Bengescu Hortansa. Ape adânci. nător de lupi	1443—1445 707
Popovici Bănățeanu. Din vieța mese- riașilor	23—24
Popp Vasile. Fleacuri. Amintiri duloase. Schițe	118
Rebreanu Liviu. Cântecul iubirii	1150
.....	786
Patrașcanu D. Ce cere publicul dela un Proză	341—42
Petrescu Cezar. Omul din vis.	1345—1346
„ Cain și Abel	1401—1402
Popa Victor Ion. Povestiri cu prunci și cu moșnegi	1431—1432
Popescu Sp. Din povestirile unui vâ-	

Extras din Catalogul Bibliotecii pentru toți

	No.
Horățiu. Satire cart. I-a	1384—1386
„ Satire cart. II-a	1461—1463
„ Ode și epode, cart. I-a	1321—1322
„ „ „ cart. II-a	1323
„ „ „ cart. III-a	1324—1325
„ „ „ cart. IV-a	1326—1327
Iosif St. O. Căntece.	1340
„ Patriarhale	
„ Tălmăciri	
„ Poezii	
„ Căntecele din urmă (volum inedit)	sub tipar
Micle Veronica. Poezii	924
Minulescu Ion. Poezii. (Toate versurile din cele 3 volume ale sale)	1353—1354
Negruzzi Const. Poezii. Culegere din cele mai frumoase stihuri cu o introducere minunată de V. Alec- sandri	336
Periețeanu I. Gr. Sonete	1419—1420
Pillat Ion. Pe Argeș în sus	1404—1405
Poezii Ardealului până la Unire (1918)	1376—1382
Rosetti Radu. Din inimă	55
„ Epigrame	1421—1422
Săvescu Iuliu Cezar. Poezii, cu o prefață de N. Davidescu și cu un portret de Șt. Dimitrescu	1121—22
Acest poet a fost preamărit și i s'au dedicat versuri de poeți: Ion Minulescu, N. Davidescu, Tu- loneanu, Stamatiad și alții.	
Sihleanu Alexandru Z. Armonii intime, „Iară de argint, Sihleanu“ — a spus Eminescu	75
Stoenescu Th. M. Poezii	111

3779/82

